

Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Osmanlı Devleti'nde Görev Yapan Akşehir Doğumlu Memurlar [1879-1913]

Akşehir-born Officers Serving in the Ottoman Empire according to Sicill-i Ahvâl Records [1879-1913]

MAKALE BİLGİSİ

ARTICLE INFO

Araştırma Makalesi Research Article

Sorumlu yazar:
Corresponding author:

Mehmet Güneş

Afyon Kocatepe Üniversitesi
mgunes@aku.edu.tr

Başvuru / Submitted:
17 Şubat 2024

Kabul / Accepted:
13 Nisan 2024

DOI: [10.21021/osmed.1438550](https://doi.org/10.21021/osmed.1438550)

Atıf / Citation:

Güneş, M. "Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Osmanlı Devleti'nde Görev Yapan Akşehir Doğumlu Memurlar [1879-1913]", *Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, 22 (2024): 104-130.

Benzerlik / Similarity: 14

Öz

Osmanlı Devleti'nin kuruluş ve yükseliş dönemlerinde bir meslek olarak algılanmaktan ziyade, devlet adına görev yapma ve insanlara hizmet anlayışı içerisinde değerlendirilen memurluk ile ilgili II. Mahmud ve Tanzimat dönemlerinden itibaren önemli düzenleme ve yenilikler yapılmıştır. Osmanlı Devleti'nde daha önceden memurlar gelişigüzel seçilip atanmakta iken Tanzimat Dönemi'nden itibaren memur olabilmek için ciddi kriterler ihdas edilmiştir. Merkezîyetçi bir anlayışla sivil bürokrasiyi etkin bir biçimde siyasi kontrol altına alma gayreti içerisinde olan II. Abdülhamid tarafından 6 Şubat 1879'da Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun kurulması ise personel rejiminde reform niteliği taşıyan önemli bir gelişme olmuştur. Bu tarihten sonra Osmanlı Devleti'nin hizmetinde çalışan tüm memurların biyografileri Sicill-i Ahvâl Defterleri'ne kaydedilerek görevlerindeki değişiklikler takip edilmeye başlanmıştır.

Bu çalışmada, Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi Dahiliye Nezareti Sicill-i Ahvâl Defterleri koleksiyonunda yer alan bu defterlerden 32 farklı defter içerisinde biyografik bilgileri bulunan Akşehir doğumlu devlet memurları incelenmeye çalışılmıştır. Akşehirli memurlar ile ilgili daha önce bu türden bir çalışma yapılmamış olup, çalışmanın bölge tarihine ve benzeri çalışmalara katkı sunması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sicill-i Ahvâl Defterleri, Osmanlı Devleti, Akşehir, Memur.

Abstract

Starting from the periods of Mahmud II and the Tanzimat Reform Era, significant regulations and renewals about being a civil servant, which was evaluated within the understanding of serving on behalf of the state and service to people instead of being perceived as an occupation were made during the foundation and growth periods of the Ottoman Empire. In the Ottoman Empire, while officers were selected and assigned casually before, severe criteria were set up to enable them to become officers starting from the Tanzimat Reform Era. The establishment of the Sicill-i Ahvâl Committee on 6 February 1879 by Abdulhamid II, who strived to effectively bring civil bureaucracy under political control through a centralist understanding, was a significant development with the characteristics of reforming the personnel regime. After this date, the biographies of all civil servants working in the service of the Ottoman Empire were recorded in the Sicill-i Ahvâl Books, and changes in their employment were followed.

This study is a pioneering attempt to analyze the biographies of civil servants born in Akşehir. The information was gathered from 32 different books in the collection of Sicill-i Ahvâl Books of the Ministry of Internal Affairs in the Ottoman Archive of the Directorate of State Archives of the Presidency. This unique focus on officers from Akşehir, a study that has not been conducted before, is expected to make a significant contribution to the history of the region and similar studies.

Keywords: Sicill-i Ahvâl Books, Ottoman Empire, Akşehir, Officer.

Giriş

Sözlükte, resmi vesikaların kaydedildiği kütük, devlet memurlarının durumu için tutulan dosya anlamına gelen “sicil” kelimesi ile durumlar, vaziyetler anlamına gelen “ahvâl” kelimesinin oluşturduğu bir terki b olan “sicill-i ahvâl”, memurların hal tercümelerinden resmîyete intikal eden hususlar anlamına gelmektedir.¹ İstilah olarak, Osmanlı Devlet teşkilatında yer alan memurların, görevde buldukları süre içerisindeki vaziyetlerine konu teşkil eden özel veya memuriyetleri esnasındaki haller, tarihi seyir, ahlak ve gidişat gibi durumların, resmi belgelerin kaydedildiği defterlerin tescil işlemini ifade etmektedir.²

Osmanlı Devleti’nde 1879 yılına kadar memurların sicillerini bir defterde toplayan büro hizmetleri mevcut olmayıp, devlet memurlarının sicillerinin kayıt altına alınması ilk defa 6 Şubat 1879’da Sicill-i Ahvâl Komisyonu’nun kuruluşu ile gerçekleşmiştir. Bu tarihten itibaren Osmanlı Devleti’nin hizmetinde çalışan müslim, gayrimüslim bütün memurların biyografileri kayıt altına alınarak görevlerindeki değişiklikler takip edilmeye başlanmıştır. Osmanlı Devleti’nin personel rejimi açısından bir reform niteliğinde olan bu düzenleme ile kısa sürede 200 adet büyük boy sicil defterine 92.137 devlet memurunun biyografilerinin kaydedildiği belirtilmekte ise de³ son yıllarda Osmanlı Arşivinin sicill-i ahval fihristleri üzerinde yapılan çalışmalar ile hem defter hem de memur sayılarında farklı rakamlar ortaya konulmuştur. Mükerrer, boş ve zeyl defterler ayıklandığında defter sayısı 196, mükerrer kayıtların ayıklanması sonucunda da memur sayısı 51.698 olarak tespit edilmiştir.⁴

23 Mart 1880 tarihli ek bir talimatname ile sicillerin tutulması hususunda bazı açıklamalar ve bilhassa taşradaki uygulamalardaki aksaklıkların giderilmesine dair yeni bazı hükümler getirildi. Sicill-i Ahvâl Komisyonu’nun tuttuğu defterler “Sicill-i Umumî”, her daire ve vilayetlerce tutulacak defterler ise “Sicill-i Hususî” olarak adlandırılmaya başladı. Sicill-i Ahvâl Komisyonu ve şubeleri, Osmanlı Devleti’nin sonuna kadar bazen müstakil bir komisyon olarak bazen de farklı görevler üstlenerek ve isim değiştirerek varlığını sürdürdü. 24 Aralık 1896’da komisyon feshedilerek “Memûrîn-i Mülkiye Komisyonu” kuruldu. II. Abdülhamid’in memurlarıyla ilişkisi bakımından özel komisyonların en önemlisi olan bu komisyon⁵ da II. Meşrutiyet’in ilanından sonra lağvedilerek yerine Dahiliye Nezareti’ne bağlı olarak Sicill-i Ahvâl-i Me’mûrîn Komisyonu kuruldu. Bu komisyon da 1922 yılına kadar görevini devam ettirdi.⁶

Sicill-i Ahvâl Komisyonu ve Sicill-i Ahvâl İdaresi tarafından tanzim edilmiş olan Sicill-i Ahvâl Defterleri, son dönem Osmanlı bürokrasisinde görev almış düşük ve yüksek rütbeli bütün memurların kişisel ve meslekî hayatları ile ilgili bilgileri içermektedir.⁷ Yakın dönem Osmanlı

¹ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat* (Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları, 1992), 1140; Gül den Sarıyıldız, “Sicill-i Ahvâl Defterleri”, TDV İslam Ansiklopedisi, 37 (İstanbul 2009), s. 134.

² *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi* (İstanbul: Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları, 2017), 139.

³ Atilla Çetin, “Sicill-i Ahvâl Defterleri ve Dosyaları Hakkında Bir Araştırma”, *Vakıflar Dergisi*, S. 29 (2005): 89.

⁴ Sarıyıldız, a.g.m., s. 135.

⁵ Carter V. Findley, *Osmanlı Devletinde Bürokratik Reform Bâbîâlî (1789-1922)* (İstanbul: İz Yayıncılık, 1994), 225.

⁶ Çetin, a.g.m., s. 91-93.

⁷ Necati Çavdar, “Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Osmanlı Devleti’nin Son Döneminde Muşlu Memurlar (1879-1909)”, *Tarih ve Kültür Bağlamında Muş Uluslararası Sempozyumu Bildirileri* (Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2019), 253.

biyografi yazımında müracaat edilen en önemli kaynak olma özelliği taşıyan bu defterlerde⁸ öncelikle memurların isimleri, babalarının isim ve meslekleri, doğum tarihleri ve doğum yerleri, öğrenim gördükleri okullar ve aldıkları dersler, varsa özel olarak aldıkları dersler ve hocalar, mezuniyet durumları ve diploma dereceleri, bildikleri diller gibi sosyal ve kültürel durumları hakkında bilgiler yer almaktadır. Daha sonra memurların, bazen ilk göreve başlama yaşı ile birlikte, tayin edildikleri görevlerin adı ve görevlendirme tarihleri ile aldıkları maaş miktarları çok ayrıntılı bir şekilde belirtilmektedir. Memuriyette buldukları süre içerisinde haklarında herhangi bir şikayet olup olmadığı ve vazifesi ile ilgili herhangi bir soruşturma geçirip geçirmediği, memuriyetteki yeterlilikleri, tayin ve azil sebepleri gibi durumlar, ilgili makamlardan alınan kanıt mahiyetindeki resmi belgeler ile belirtilmektedir. Ayrıca varsa aldıkları cezalar ve ödül mahiyetinde rütbe, nişan ve terfiler hakkında bilgiler de içermektedir. Memurlar hakkında böylesine ayrıntılı bilgiler sunan bu defterler vesilesiyle Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde görev yapmış olan devlet adamlarının biyografik özellikleri ile birlikte aynı zamanda devletin memur istihdam politikası ile ilgili olarak da önemli ve orijinal bilgiler elde edilebilmektedir. Bu özelliklerinden dolayı Sicill-i Ahvâl Defterleri dikkate alınarak pek çok çalışma yapılmış ve yapılmaya devam edilmektedir.

Bu çalışmada Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi Dahiliye Nezareti Sicill-i Ahvâl Defterleri içerisindeki 32 farklı defterde biyografik bilgileri bulunan Akşehir doğumlu 32 devlet memuru incelenmeye çalışılmıştır.⁹ Bu bağlamda memurların etnik kökenleri, doğum tarihleri ve ailevî durumları, eğitim durumları ve bildikleri diller, tayin edildikleri görevler, ilk göreve başlama yaşları, aldıkları maaşlar, ödül ve cezalar hakkında bilgiler verilmiştir.

1. Akşehir Doğumlu Memurların Etnik Kökenleri, Doğum Tarihleri ve Ailevî Durumları

Sicill-i Ahvâl Defterleri'nde kayıtlı Akşehir doğumlu 32 memurdan¹⁰ 23 tanesi Müslüman, 9 tanesi gayrimüslimdir. Gayrimüslimlerden 6 tanesi Ermeni, 3 tanesi de Rum'dur. Memurların 30 tanesi Akşehir kasabası (merkez) doğumlu olup, sadece 2 tanesi Akşehir kazasına bağlı Bermende köyü¹¹ doğumludur. Bu iki memurun da Rum milletinden olduğu anlaşılmaktadır.

Akşehir doğumlu memurların doğum tarihleri 1841-1889 yılları arasındaki yaklaşık 48 yıllık bir dönemi kapsamaktadır. Sicil kayıtlarında memurlar, doğum tarihleri Hicri ve Rumi sene itibarıyla kronolojik olarak sıralanmıştır. Sadece birkaç memurun doğum tarihi gün ve ayı ile

⁸ Sarıyıldız, *a.g.m.*, s. 134.

⁹ Memurların biyografilerinin yer aldığı defter ve sayfa numaraları Tablo 1 dahilinde dipnotlar eşliğinde belirtilmiş olup, daha sonra ayrıca dipnot verilmeyecektir.

¹⁰ Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi kataloğunun Dahiliye Nezareti Sicill-i Ahvâl Defterleri fonunda Akşehir doğumlu 33 memurun adı geçmektedir. Ancak bunlardan iki tanesinin doğum yerleri yanlış okunduğu için listeye dahil edildiği anlaşılmaktadır. Bunlardan birisi Van Vilayeti İstinaf Mahkemesi Ceza Dairesi Reisi Osman Zeki Efendi oğlu Mehmed Said Bey'dir. Mehmed Said Bey'in doğum yeri olan Akseki, sehven Akşehir olarak okunmuş olmalıdır. Bkz., Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), *Dahiliye Nezareti Sicill-i Ahvâl İdâre-i Umûmiyesi Defterleri (DH.SAİDd.)*, (Defter/sayfa no): 157/35. Bir diğeri ise Simidizâde Mehmed Efendi oğlu Mehmed Rasim Efendi'dir. Mehmed Rasim Efendi'nin doğum yeri Akçaşehir olduğu halde sehven Akşehir olarak okunduğu tahmin edilmektedir. Bkz., BOA, *DH.SAİDd.* 183/98. Bahis konusu memurların babalarının da Akşehir doğumlu olmadıkları anlaşılmaktadır. Katalogta sadece Konya doğumlu olarak geçen Yahya Efendi oğlu Ahmet Şükrü Efendi'nin ise Akşehir doğumlu olduğu tarafımızdan tespit edilmiş olup listeye dahil edilmiştir. Ahmet Şükrü Efendi'nin Sicill-i Ahvâl Defterleri ile birlikte ayrıca, Sicill-i Ahvâl İdâresi Memurîn Sicil Zarfları Belgeleri fonunda yer alan bilgileri de tespit edilmiştir.

¹¹ Müslümanlarla Rumların müşterek ikamet ettikleri Bermende köyü hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Hüseyin Muşmal ve Elif Gündoğdu, "Nüfus ve Temettuat Defterlerine Göre XIX. Yüzyılın Ortalarında Akşehir Kazası Bermende Köyü'nde Yaşayan Rumların Sosyal, Ekonomik ve Demografik Özellikleri", *History Studies* 13/1 (2021): 139-164.

belirtilmiştir.¹² Memurlar içerisinde en erken doğumlu memur, 1841 senesi ocak ayı başlarında doğmuş olan Akşehir kasabası tüccarlarından Türksalihoğlu Mehmed Ağa'nın oğlu Ahmed Efendi'dir. En geç doğum tarihli memur ise, R. 1305 (1889-1890) doğumlu, Ermeni milletinden Dava Vekili Hamparsum Efendi'nin oğlu Kirkor Pargamyan Efendi'dir. Memurların hepsi de Osmanlı toplumunda tahsil görmüş, eğitilmiş ve itibar sahibi zümreyi ifade eden “efendi” sıfatı¹³ ile tavsif edilmiştir.

Memurların babalarının meslek ve unvanlarına bakıldığında 32 memurun 13 tanesinin babasının mesleği belirtilmiş olup bunlardan 4'ü tüccar, 2'si nahiye müftüsü, birisi aza mülazımı olmak üzere 2'si mahkeme azası, 1'i idare meclisi azası, 1'i dava vekili, 1'i aşâr başkatibi ve 1'i de çiftçidir. Ayrıca bir tanesinin de ilmiyeden olduğu belirtilmiştir. Bu memurların babalarının bir tanesi hariç hepsinin toplumsal statüleri de belirtilmiştir. Bunlardan 17 tanesi “efendi”, 11 tanesi “ağa” ve 3 tanesi de “bey” ünvanlarıyla tavsif edilmişlerdir. Kayıtlı memurlardan 16 tanesinin babasının kayıt altına alındıkları tarih itibarıyla hayatta olmadıkları (müteveffa) anlaşılmaktadır. Memurlardan bazılarının babaları ile birlikte mensup oldukları sülale isimleri de zikredilmiştir. Bunlar; Türksalihoğlu, Bayrakdarzâde, Mollavelizâde ve Şemseddinzâde'dir.

Müslüman memurlardan birkaç tanesi hariç çoğunun iki isimli, gayrimüslimlerin ise bazılarının tek, bazılarının iki isimli olduğu görülmektedir. Müslüman memurlardan iki tanesi ise aynı ismi taşımaktadır.¹⁴

Tablo 1. Akşehir Doğumlu Memurların Etnik Kökenleri, Doğum Tarihleri ve Ailevî Durumları

Sıra no	Memurun adı	Etnik kökeni	Doğum tarihi	Babasının		
				Şöhreti / Adı	Mesleği	Unvanı
1	Ahmed Efendi ¹⁵		Evâsıt-ı Zilkade 1256 (4-13 Ocak 1841)	Türksalihoğlu Mehmed Ağa	Tüccar	Ağa
2	Seyyid Mehmed Rüşdü Efendi ¹⁶		H. 1264 (1847-1848)	Bayrakdarzâde Akşehirli Salih Efendi	-	Efendi
3	Mehmed Haşim Efendi ¹⁷		H. 1268 (1851-1852)	Hacı Mehmed Bey		Bey
4	Yovanaki Efendi ¹⁸	Rum	H. 1270 (1853-1854)	Yordan Cazopulos Efendi	Akşehir Kazası İdare Meclisi Azası	Efendi
5	Nazaret Efendi ¹⁹	Ermeni	H. 1275 (1858-1859)	Sahak Efendi	-	Efendi
6	Ahmed Şükrü Efendi ²⁰		H. 1276 (1859-1860)	Yahya Efendi	-	Efendi

¹² Bkz., Tablo 1'de 1, 19 ve 26 sıra numaralı memurlar.

¹³ Orhan F. Köprülü, “Efendi”, TDV İslam Ansiklopedisi, 10 (İstanbul 1994), s. 456.

¹⁴ Akşehir doğumlu memurlar içerisinde iki Ahmed Hamdi ve iki Hüseyin Hüsnü ismi mevcuttur. Aynı zamanda her birisi “efendi” sıfatını haiz bu memurlar, birbirlerinden ayırt edilebilmeleri için, ilgili yerlerde baba isimleri ile birlikte belirtilmiştir.

¹⁵ BOA, *DH.SAİDd.* 7/989.

¹⁶ BOA, *DH.SAİDd.* 18/41.

¹⁷ BOA, *DH.SAİDd.* 10/13.

¹⁸ BOA, *DH.SAİDd.* 55/(445-446).

¹⁹ BOA, *DH.SAİDd.* 106/407.

²⁰ BOA, *DH.SAİDd.* 100/77; Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), *Dahiliye Nezareti Sicill-i Ahvâl İdâresi Memurîn Sicil Zarfları Belgeleri (DH.SAİD.MEM.)*, (Dosya/gömlek no): 5/8.

7	Ahmed Efendi ²¹	Nesim		H. 1277 (1860-1861)	Mustafa Efendi	İshaklu Nahiyesi Müftüsü	Efendi
8	Ahmed Efendi ²²	Rüşdü		H. 1279 (1862-1863)	Mustafa Ağa	Akşehir Bidayet Mahkemesi Azası	Ağa
9	Mehmed Efendi ²³	Ali		H. 1282 (1865-1866)	Akşehirli Hüseyin Ağa	Çiftçi	Ağa
10	Mehmed Kamil Efendi ²⁴			H. 1282 (1865-1866)	Halebli Şeyh Hacı Yusuf Efendi	Tüccar	Efendi
11	Ahmed Hamdi Efendi ²⁵			H. 1283 (1866-1867)	Mustafa Efendi	-	Efendi
12	Mehmed Niyazi Efendi ²⁶			H. 1285 (1868-1869)	Hacı Haşim Ağa	-	Ağa
13	Kirilos Efendi ²⁷	Rum		H. 1287 (1870-1871)	Anastaş Efendi	Akşehir Kazası Aşâr Başkâtibi	Efendi
14	Salih Sıdkı Efendi ²⁸			H. 1288 (1871-1872)	Ahmed Efendi	Mahkeme Aza Mülazımı	Efendi
15	Karabet Efendi ²⁹	Ermeni		H. 1288 (1871-1872)	Simonoğlu Agob Ağa	Tüccar	Ağa
16	Sirinyan Serkis Efendi ³⁰	Ermeni		H. 1289 (1872-1873)	Hacı Kirkor Ağa	-	Ağa
17	Ahmed Hamdi Efendi ³¹			H. 1289 (1872-1873)	Halil İbrahim Efendi	Tüccar	Efendi
18	Hüseyin Hüsnü Efendi ³²			H. 1289 (1872-1873)	Ali Mukbil Efendi	-	Efendi
19	Manolaki Kostantidi (قسطنطيدى) Efendi ³³	Rum	24 Muharrem 1291 (13 Mart 1874)	Yani	-	-	-
20	Hamparyan Artin Efendi ³⁴	Ermeni		H. 1291 (1874-1875)	Kigork Ağa	-	Ağa
21	İsmail Hakkı Efendi ³⁵			H. 1291 (1874-1875)	Ebubekir Efendi	İlmiyeden	Efendi
22	Ahmed Fevzi Efendi ³⁶			H. 1291 (1874-1875)	Osman Bey	-	Bey
23	Hüseyin Hüsnü Efendi ³⁷			H. 1292 (1875-1876)	Mustafa Nuri Efendi	İshaklu Nahiyesi Müftüsü	Efendi
24	Arakel Efendi ³⁸	Ermeni		H. 1293 (1876-1877)	Kirkor Ağa	-	Ağa

²¹ BOA, *DH.SAİDd.* 95/193.

²² BOA, *DH.SAİDd.* 15/139.

²³ BOA, *DH.SAİDd.* 54/421.

²⁴ BOA, *DH.SAİDd.* 60/23.

²⁵ BOA, *DH.SAİDd.* 177/259.

²⁶ BOA, *DH.SAİDd.* 132/213.

²⁷ BOA, *DH.SAİDd.* 108/275.

²⁸ BOA, *DH.SAİDd.* 45/3.

²⁹ BOA, *DH.SAİDd.* 101/(265-266)

³⁰ BOA, *DH.SAİDd.* 130/11.

³¹ BOA, *DH.SAİDd.* 110/467.

³² BOA, *DH.SAİDd.* 134/41.

³³ BOA, *DH.SAİDd.* 89/417.

³⁴ BOA, *DH.SAİDd.* 104/404.

³⁵ BOA, *DH.SAİDd.* 108/431.

³⁶ BOA, *DH.SAİDd.* 117/75.

³⁷ BOA, *DH.SAİDd.* 147/343.

³⁸ BOA, *DH.SAİDd.* 172/341.

25	Ahmed Zemci Efendi ³⁹		H. 1293 (1876-1877)	Mehmed Said Efendi	-	Efendi
26	Ömer Lütfü Efendi ⁴⁰		4 Cemaziyelahir 1295 (5 Haziran 1878)	Mollavelizâde Hacı Mehmed Efendi	-	Efendi
27	Ali Rıza Efendi ⁴¹		H. 1299 (1881-1882)	Veysi Efendi	-	Efendi
28	Hafız Abdullah Efendi ⁴²		H. 1301 (1883-1884)	Hacı Mehmed Ali Ağa	-	Ağa
29	Hüseyin Sabri Efendi ⁴³		H. 1302 (1884-1885)	Halil Ağa	-	Ağa
30	Ebubekir Efendi ⁴⁴		H. 1303 (1885-1886)	Şemseddinzâde Osman Bey	-	Bey
31	Kirkor Pargamyan Efendi ⁴⁵	Ermeni	R. 1305 (1889-1890)	Hamparsum Efendi	Dava vekili	Efendi
32	Mehmed Ali Efendi ⁴⁶		H. 1306 (1888-1889)	Mustafa Ağa	-	Ağa

2. Akşehir Doğumlu Memurların Eğitim Durumları ve Bildikleri Diller

Memurların sicil kayıtlarında, aldıkları eğitim ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Bu bağlamda okudukları okullar, aldıkları dersler ve başarı dereceleri hakkında bazen ayrıntılı bazen de genel bilgiler verilmektedir.

Akşehir doğumlu 23 Müslüman memurdan 14 tanesinin ilköğrenimini Akşehir kazası sıbyan mektebinde, 4 tanesinin Akşehir kazası ibtidai mektebinde ve 1 tanesinin de Konya vilayeti sıbyan mektebinde tahsil ettiği anlaşılmaktadır. 4 tanesinin ilköğrenim tahsili ile ilgili herhangi bir bilgi verilmemiştir. Memurların sıbyan mekteplerinde aldıkları eğitim genellikle İslamiyet'in temel esaslarını içeren ve “mukaddimât-i ulûm-ı diniyye” olarak ifade edilen derslerden oluşmakta idi.

Akşehir doğumlu 23 Müslüman memurdan sıbyan ve ibtidai mekteplerini bitiren 13 memur, Akşehir Rüşdiyesine devam etmiştir. 4 tanesi Akşehir kazasında medresede Arapça ve Farsça eğitimi almıştır. Memurlardan bir kısmı da Akşehir kazası haricindeki okullarda öğrenim görmüşlerdir. Bunlardan İsmail Hakkı Efendi ve Hüseyin Sabri Efendi, Konya Mekteb-i İdâdî-i Mülkiyesinde; Hafız Abdullah Efendi, Konya vilayeti Darümuallimîn ibtidaisinde ve Darülfünûn-ı Osmani hukuk şubesinde öğrenim görmüştür. Seyyid Mehmed Rüşdü Efendi ve Mehmed Haşim Efendi İstanbul'a giderek buradaki medreselerde “ulûm-ı âliye ve ‘âliye”⁴⁷ tahsili yapmışlardır. İstanbul'da yirmi sene gibi uzun bir süre medrese öğrenimi görmüş olan Seyyid Mehmed Rüşdü Efendi, daha sonra Mekteb-i Hukuk-ı Şahanede hukuk ilmi de tahsil etmiştir. Mehmed Haşim

³⁹ BOA, *DH.SAİDd.* 154/317.

⁴⁰ BOA, *DH.SAİDd.* 166/217.

⁴¹ BOA, *DH.SAİDd.* 162/9.

⁴² BOA, *DH.SAİDd.* 193/447.

⁴³ BOA, *DH.SAİDd.* 161/259.

⁴⁴ BOA, *DH.SAİDd.* 158/157.

⁴⁵ BOA, *DH.SAİDd.* 200/3.

⁴⁶ BOA, *DH.SAİDd.* 152/247.

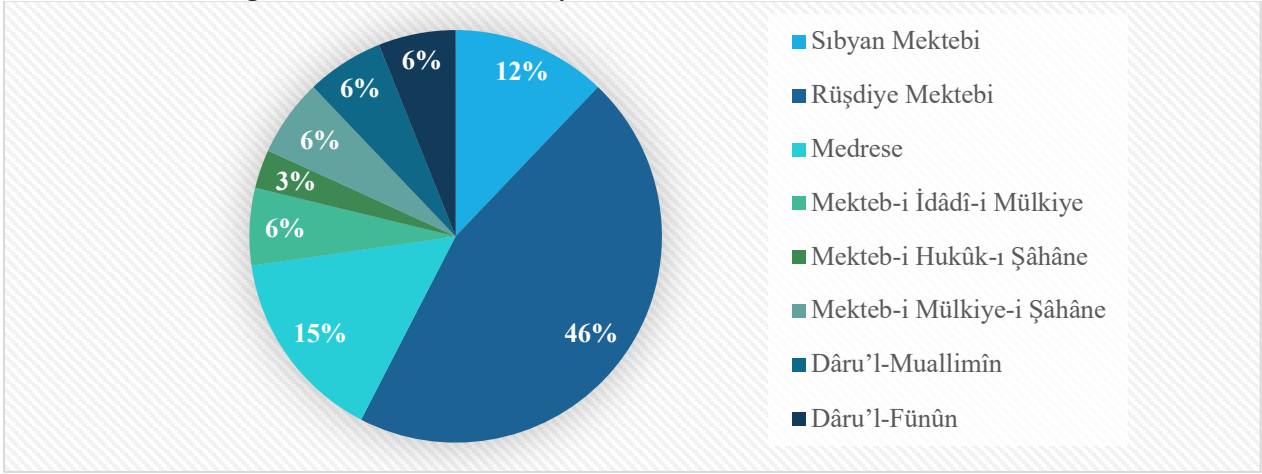
⁴⁷ Genel olarak medreselerde okutulan kelâm, mantık, belâgat, lügat, nahiv, hendese, hesap, hey'et, felsefe, tarih ve coğrafya ile ilgili derslere “ulûm-ı âliye”; Kur'an, hadis ve fıkıh tahsiline vasıta olan derslere de “ulûm-ı ‘âliye” (yüksek ilimler) denilmekte idi. Bkz., İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilâtı* (Ankara: TTK Yayınları, 1988), 20.

Efendi de medrese eğitiminden sonra Darümuallimîn'de de Farsça, Fenn-i Hesâb, Cebir, Hendese ve Tarih dersleri almıştır.

Akşehir doğumlu 9 gayrimüslim memurun eğitim durumları hakkında kayıtlarda detaylı bilgiler bulunmaktadır. 6 Ermeni memur Akşehir kazasındaki Ermeni sıbyan mektebinde, 3 Rum memurdan ikisi, Akşehir kazası Rum ibtidai mektebinde, birisi de Akşehir kazasına bağlı Bermende köyü Rum ibtidai mektebinde ilköğrenimini tamamlamıştır. İlköğrenimini Akşehir'de tamamlayan Ermeni memurlardan ikisi tahsilini Hamidâbâd sancağına bağlı Karaağaç Rüşdiyesinde devam ettirmiştir. 1 tanesi de rüşdiye ve idadiyi Akşehir'de okuyarak Konya Ermeni mekteplerinde ve Dârü'l-fünûn-ı Osmanî Konya Hukuk Şubesinde eğitimini tamamlamıştır. Ermeni memurlardan 2 tanesi sıbyan mektebi, 3 tanesi rüşdiye ve 1 tanesi de Dârü'l-fünûn mezunudur.

İlköğrenimini Akşehir'de tamamlayan Rum memurlardan 2'si rüşdiyeyi de burada okumuştur. Bunlardan biri tahsilini rüşdiye ile sonlandırırken bir diğeri İzmir'de Evangelike Mektebinin⁴⁸ birinci ve Atina'da Praktikon Diksiyon (پراقتون دیکسیون) isimli mektebin ikinci sınıflarında birer sene okumuş daha sonra da Mekteb-i Mülkiye-i Şâhânenin idâdî ve âlî kısımlarından mezun olmuştur. İlköğrenimini Akşehir'de tamamlayan Rum memurlardan bir diğeri de İstanbul'daki Fener Rum Mektebi'nde okuduktan sonra Mekteb-i Mülkiye-i Şâhâneye devam etmiş ve buradan mezun olmuştur.

Grafik 1: Akşehir Doğumlu Memurların Mezuniyet Durumları

Yukarıdaki grafikten de anlaşılacağı üzere Akşehir doğumlu memurların %46'sı rüşdiye mektebinden mezun olmuş kimselerdir. Memurlar içerisinde %15'lik bir oranla medrese mezunları ikinci sırayı almaktadır. İlköğretim olan sıbyan mektebi (%12) ve bir bakıma lise olarak nitelendirilebilecek Mekteb-i İdâdî-i Mülkiye (%6) hariç tutulacak olursa %36'lık bir oranın yükseköğrenim tahsili yapmış memurlardan oluştuğu anlaşılmaktadır. Memurlar içerisinde herhangi bir sanat mektebi mezunu bulunmamaktadır.

⁴⁸ Rum Ortodoks Patrikhanesi tarafından 1708'de İzmir'de kurulmuş ve 1922'ye kadar faaliyetlerine devam etmiş bir eğitim müessesesidir. Bkz., Ayşe Aksu, "Skolastik Eğitimden Helenizme Geçişte Bir Azınlık Okulu: İzmir Evangelike Rum Mektebi", *Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları*, S. 30 (2016): 971.

Sicillerde genellikle memurların okudukları okulları başarı ile bitirdiklerine dair aldıkları diplomaların tarihi ve dereceleri de belirtilmektedir. Buna göre 22 memurun diploma olarak mezun olduğu, 3 tanesinin okuduğu halde diploması olmadığı, 1 tanesinin de diplomasının kaybolmuş olduğu sicillerde ifade edilmektedir. “Müretteb dersleri tahsil ettiği” veya belirli bir süre tahsil gördüğü halde diplomasından hiç bahsedilmeyen 7 memur bulunmaktadır. Diploma sahibi memurlardan 6 tanesi “aliyyü’l-a’lâ” (pekiyi) derecede, 6 tanesi de “a’lâ” (iyi) derecede diploma olarak mezun olmuştur. Geriye kalan 10 memurun diploma dereceleri belirtilmemiştir.

Memurların sicil kayıtlarında, aldıkları eğitimle birlikte bildikleri diller de yer almaktadır. Türkçe haricinde farklı bir dil bilmek memur olabilmek için önemli bir kriter olmamakla birlikte, farklı dillere vâkıf olmanın bir referans olarak değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Sicillerde memurların herhangi bir lisana vâkıf olma dereceleri genellikle, konuşabilir anlamında “tekellüm eder”, yazabilir anlamında “kitâbet eder” veya “tekâtüb eder”, gibi ifadelerle belirtilmektedir. Memurun az da olsa herhangi bir dile vukufiyetini belirtmek için de “âşinâdır” veya “ifâde-i merâm edecek kadar âşinâdır” ifadeleri kullanılmıştır. Bazen de günümüz Türkçesi ile “okuryazar” ifadesi kullanılmıştır. Aşağıdaki tabloda Akşehir doğumlu memurların eğitim durumları ile bildikleri diller bir arada verilmiştir

Tablo 2. Akşehir Doğumlu Memurların Eğitim Durumları ve Bildikleri Diller

Sıra no	Memurun adı	Mezuniyet durumu	Bildiği diller ve vukufiyeti
1	Ahmed Efendi	Medrese	Türkçe okur ve yazar
2	Seyyid Mehmed Rüşdü Efendi	Medrese, Mekteb-i Hukûk-ı Şâhâne	Türkçe yazar, Arapça ve Farsçaya aşinadır
3	Mehmed Haşim Efendi	Medrese, Darü’l-muallimîn	Türkçe, Arapça konuşur ve yazar
4	Yovanaki Efendi	Mekteb-i Mülkiye-i Şâhâne	Türkçe, Fransızca, Rumca konuşur ve yazar
5	Nazaret Efendi	Sıbyan Mektebi	Türkçe, Ermenice okur ve yazar
6	Ahmed Şükrü Efendi	Rüşdiye Mektebi	Türkçe okur ve yazar
7	Ahmed Nesim Efendi	Medrese	Türkçe okur ve yazar
8	Ahmed Rüşdü Efendi	Sıbyan Mektebi	Türkçe okur ve yazar
9	Mehmed Ali Efendi	Rüşdiye Mektebi	Türkçe okur ve yazar
10	Mehmed Kamil Efendi	Rüşdiye Mektebi	Türkçe yazar
11	Ahmed Hamdi Efendi (Mustafa Efendi oğlu)	Medrese	-
12	Mehmed Niyazi Efendi	Rüşdiye Mektebi	Türkçe okur ve yazar
13	Kirilos Efendi	Mekteb-i Mülkiye-i Şâhâne	Türkçe, Rumca, Fransızca konuşur ve yazar
14	Salih Sıdkı Efendi	Rüşdiye Mektebi	Türkçe okur ve yazar
15	Karabet Efendi	Rüşdiye Mektebi	Türkçe, Ermenice okur ve yazar
16	Şirinyan Serkis Efendi	Rüşdiye Mektebi	-
17	Ahmed Hamdi Efendi (Tüccardan Halil İbrahim Efendi oğlu)	Medrese	Türkçe yazar
18	Hüseyin Hüsnü Efendi (Ali Mukbil Efendi oğlu)	Rüşdiye Mektebi	Türkçe, Fransızca okur ve yazar
19	Manolaki Kostantidi Efendi	Rüşdiye Mektebi	Türkçe okur ve yazar, Rumcaya aşinadır

20	Hamparyan Artin Efendi	Rüşdiye Mektebi	Türkçe okur ve yazar
21	İsmail Hakkı Efendi	Mekteb-i İdâdî-i Mülkiye	Türkçe yazar, Arapça, Farsça ve Fransızcaya aşinadır
22	Ahmed Fevzi Efendi	Rüşdiye Mektebi	-
23	Hüseyin Hüsnü Efendi (Mustafa Nuri Efendi oğlu)	Medrese	Arapça ve Farsçaya aşinadır
24	Arakel Efendi	Sıbyan Mektebi	-
25	Ahmed Zemci Efendi	Rüşdiye Mektebi	Türkçe okur ve yazar
26	Ömer Lütfü Efendi	Medrese	Türkçe okur ve yazar, Arapça ve Farsçaya aşinadır
27	Ali Rıza Efendi	Rüşdiye Mektebi	-
28	Hafız Abdullah Efendi	Dârü'l-muallimîn, Dârü'l-fünûn, Medrese	Meramını ifade edecek kadar Arapça ve Farsçaya aşinadır
29	Hüseyin Sabri Efendi	Mekteb-i İdâdî-i Mülkiye	-
30	Ebubekir Efendi	Rüşdiye Mektebi	Türkçe okur ve yazar
31	Kirkor Pargamyan Efendi	Darü'l-fünûn	Türkçe, Ermenice, İngilizce konuşur ve yazar
32	Mehmed Ali Efendi	Sıbyan Mektebi	Türkçe okur ve yazar

Yukarıdaki tabloya bakıldığında Akşehir doğumlu 32 memurdan ancak 26 tanesinin lisan bilgisinin verildiği görülmektedir. Lisan bilgisi verilenlerden hemen hepsi Türkçe okur ve/veya yazar durumdadır. Müslüman memurlar içerisinde Türkçe ile birlikte Arapça konuşabilen ve yazabilen 1 memur varken memurlardan 5 tanesi Arapça ve Farsçaya ancak aşına derecesinde vâkıftır. Müslüman memurlar içerisinde Batı dillerinden herhangi birisini bilen ancak iki memura rastlanmaktadır. Bunlardan rüşdiye mektebi mezunu Hüseyin Hüsnü Efendi (Ali Mukbil Efendi oğlu) Fransızca okur ve yazar, Mekteb-i İdâdî-i Mülkiye mezunu İsmail Hakkı Efendi ise aşına derecesinde Fransızcaya vâkıftır.

Gayrimüslimlerin tamamı Türkçe yazar, okur veya konuşur durumda olup aynı zamanda bazıları kendi ana dilleri ile birlikte bazı Batı dillerini de okur, konuşur ve yazar durumdadırlar. Türkçe, Fransızca, Rumca konuşabilen ve yazabilen, her ikisi de Mekteb-i Mülkiye-i Şâhâne mezunu olan Yovanaki Efendi ve Kirilos Efendi ile Türkçe, Ermenice, İngilizce konuşabilen ve yazabilen Darü'l-fünûn mezunu Kirkor Pargamyan Efendi, memurlar içerisinde en çok dil bilen memurlardır.

Hem Müslüman hem de gayrimüslim memurlar içerisinde Türkçe haricinde bir veya birden fazla dil bilenlerin yükseköğretim veren okullardan mezun oldukları net olarak anlaşılmaktadır.

3. Akşehir Doğumlu Memurların Tayin Edildikleri Görevler ve Görev Yerleri

II. Abdülhamid döneminde Osmanlı bürokrasisinde memur sayısındaki artışla birlikte memurların işe alınmasında da belirli kurallar ortaya konulmuştur. Sicill-i Ahvâl kayıtlarında bu kurallar hakkında çok fazla bilgi bulunmamakla birlikte mülâzemetle veya ücretli olarak göreve başlamaları, istihdam edildikleri görevler ve görev yerleri hakkında bilgiler tespit edilebilmektedir.⁴⁹

⁴⁹ Selim Hilmi Özkan, *Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Osmanlı Bürokrasisinde Alâiyeli Memurlar (1879-1909)* (Alanya: Alanya Ticaret Odası Yayınları, 2014), 43-44.

3.1. Kaza yönetiminde ve kaza idare meclisinde görevli memurlar

1870 Tarihli Vilayetler Nizamnamesi'ne göre Osmanlı Devleti'nde kaza idare teşkilatı, kaymakam, mal müdürü, idare katipleri, emlak ve nüfus memuru, zaptiye zabiti ve kaza idare meclisinden oluşmaktaydı. Salnamelere göre ise Akşehir kazası idari teşkilatında görevli memurlar kaymakam, naib, mal müdürü, sandık emini, tahrirat katibi, evkaf katibi/evkaf muhasebecisi ve müftüden oluşmakta idi.⁵⁰

Kaza İdare Meclisinde, idari davalar, kaza gelir ve giderlerinin incelenmesi, miri malların yönetimi ve korunması, yerel sağlığa ait tedbirlerin alınması, beledi tesislerin yapım ve onarımı, köy yollarının yapım ve bakımı gibi hususlar görüşülür ve karara bağlanırdı. Bu meclis ayrıca vergi itirazlarını görüşmek için ilk başvuru mercii idi.⁵¹

3.1.2. Kaymakamlık

Akşehir doğumlu memurlar içerisinde kaymakamlık görevini uhdesinde bulunduran bir tane memur tespit edilmiştir. O da Rum milletinden Akşehir Kazası İdare Meclisi Azası Yordan Cazopulos Efendi'nin oğlu Yovanaki Efendi'dir. Akşehir'de ve daha sonra İstanbul'daki Fener Rum Mektebinde okuduktan sonra Mekteb-i Mülkiye-i Şahanedan 31 Ağustos 1882 tarihinde orta dereceden "ulûm-ı siyâsiyye" şehâdetnamesi alarak mezun olan Yovanaki Efendi, daha sonra da Memûrîn-i Mülkiyye İntihab Komisyonundan kaza kaymakamlığına mahsus olmak üzere 30 Kasım 1882'de üçüncü ve 9 Temmuz 1885'te ikinci sınıf intihâbnamelerini alarak kaymakam olmaya hak kazanmıştır. 5 Aralık 1882'de, 30 yaşında iken ilk olarak Serfice sancağına bağlı Katrin kazası kaymakamlığına tayin edilmiş olan Yovanaki Efendi buraya gitmeyerek 17 Ocak 1883'te becayiş suretiyle Sakız sancağında İpsara kazası kaymakamlığına atanmıştır. 1886'ya kadar burada görev yapan Yovanaki Efendi, bu tarihten 1913 yılına kadar devam eden memuriyet hayatı süresince Karyot, Yunda, Zeytun ve Karamürsel kazalarında kaymakamlık; Gelibolu sancağı mutasarrıf muavinliği ve Mersin sancağı mutasarrıflığı görevlerinde bulunmuştur.

3.1.3. Kaza Mal Kalemi ve Mal Müdürlüğü

Akşehir doğumlu memurların bir kısmını Akşehir Kazası İdare Meclisinde görevli memurlar oluşturmaktadır. Bunlar içerisinde Kaza Mal Kalemi ve Müdürlüğünde görevli 5 memur tespit edilmiştir. Bunlardan Ahmed Nesim Efendi mülâzemetle başladığı Akşehir Kazası Mal Kaleminde önce vekaleten sonra da asaleten Kaza Mal Müdürlüğü görevine getirilmiştir. Ahmed Rüşdü Efendi, bir defa vekaleten, iki defa asaleten Akşehir Kazası Mal Müdürlüğü yapmıştır. Mehmed Kamil Efendi de Akşehir Kazası Mal Müdürlüğünde refakaten görev yapmış olan bir diğer memurdur. Nazaret Efendi ve Hüseyin Hüsnü Efendi (Mustafa Nuri Efendi oğlu) ise Akşehir Kazası Mal Kaleminde mülâzemeten görev yapmışlardır.

Memurlar içerisinde Akşehir haricinde başka kazaların mal müdürlüklerinde görev yapanlar da mevcuttur. Akşehir Kazası Mal Müdürlüğü yapan Ahmed Nesim Efendi, ayrıca Ilgın Kazası Mal Müdürlüğü de yapmıştır. Akşehir kazası haricinde mal müdürlüklerinde görev yapmış olan diğer memurlar ise Bayezid Mal Müdürlüğü Muavinliği yapan Karabet Efendi ve Nazilli Kasabası Mal Müdüriyeti refakatinde bulunan Manolaki Kostantidi Efendi'dir. Akşehir ve diğer kazaların mal

⁵⁰ Osman Akdere, *Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne Konya* (Konya: Eğitim Yayınevi, 2016), 36-37.

⁵¹ İlber Ortaylı, *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880)* (Ankara: TTK Yayınevi, 2000), 82; Musa Çadircı, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı* (Ankara: TTK Yayınevi, 1997), 260.

kalemi ve müdürlüklerinde görev yapan memurların çoğunun rüşdiye mezunu oldukları anlaşılmaktadır. Ancak bir defa vekaleten, iki defa asaleten Akşehir Kazası Mal Müdürlüğü yapmış olan Ahmed Rüşdü Efendi'nin sıbyan mektebi mezunu olması dikkat çekicidir.

3.1.4. Sandık Eminliği

Devlete ait para ve menkul kıymetleri alıp veren ve elinde tutan, bunların alıp verilmesinden ve muhafaza edilmesinden sorumlu bir memuriyet olan sandık eminliğinde⁵² istihdam edilmiş 5 memur tespit edilmiştir. Bunlardan Ahmed Nesim Efendi ve Mehmed Kamil Efendi birer defa, Nazaret Efendi üç defa Akşehir Kazası Sandık Eminliği görevinde bulunmuştur. Akşehirli memurlar içerisinde Akşehir kazası haricinde başka kazalarda sandık eminliği yapanlar da olmuştur. Nazaret Efendi aynı zamanda Karaağaç Kazası Sandık Emanetinde de görev yapmıştır. Ayrıca Hüseyin Hüsnü Efendi (Ali Mukbil Efendi oğlu), Elmalı Kazası Sandık Emanetinde, Manolaki Kostantidi Efendi de Yalvaç Kazası Sandık Emanetinde görev yapmıştır.

3.1.5. Tahrîrât Kalemi ve Tahrîrât Kitâbeti

Akşehir doğumlu memurlardan Akşehir Kazası İdare Meclisi bünyesinde Tahrîrât Kalemi ve Kitâbetinde görev yapan 7 memur mevcuttur. Bunlar, Ahmed Efendi, Ahmed Şükrü Efendi, Mehmed Kamil Efendi, Mehmed Niyazi Efendi, Salih Sıdkı Efendi, Ahmed Hamdi Efendi (Tüccardan Halil İbrahim Efendi oğlu) ve Ömer Lütfü Efendi'dir. Bunların genellikle ilk görev yeri olan Tahrîrât Kaleminde bir müddet mülâzemetten sonra katiplik görevine geçtikleri anlaşılmaktadır. Bunların ekseriyetle rüşdiye mezunu memurlar oldukları görülmektedir.

Akşehir kazası dahilindeki diğer memuriyetlerde görev yapan memurlar ve istihdam edildikleri görevler ise şu şekilde idi:

Tablo 3. Akşehir Kazası Dahilindeki Diğer Memuriyetlerde Görevli Memurlar

Memurun adı	İstihdam edildiği görev
Ahmed Şükrü Efendi	Akşehir Kazası Aşâr Muharrirliği
Ahmed Rüşdü Efendi	Akşehir Kazası Aşâr ve Ağnâm İdâresi 2. Kâtipliği
Ahmed Hamdi Efendi (Mustafa Efendi oğlu)	Akşehir Kazası Aşâr ve Ağnâm İdâresi 2. Kâtipliği, Akşehir Kazası Tehvîn-i İhtiyâc-ı Zehâir Anbar Memurluğu
Karabet Efendi	Akşehir Kazası Ağnâm Muharrirliği, Rûsûm-ı Muvakkat Memuriyeti, Afyon Aşârı Muharrirliği
Ahmed Nesim Efendi	Akşehir Kazası Yoklama Kâtipliği, Akşehir Kazası Vergi Kitâbeti
Mehmed Kamil Efendi	Akşehir Kazası Meclis İdâresi Mustantık Muavinliği
Ahmed Zemci Efendi	Akşehir Kazası Tahsîl-i Müfredât Kitâbeti, Ağnâm Ta'dât ve Afyon Sehmi Kitâbeti
Ebubekir Efendi	Akşehir Kazası Tahsîlât-ı Müfredât Kitâbeti, Akşehir Kazası Tapu Takip Memurluğu
Mehmed Niyazi Efendi	Akşehir Kazası Nüfus İdâresi, Akşehir Kazası Nüfus Kitâbeti
Şirinyan Serkis Efendi	Akşehir Kazası Nâfia Dâiresi Tarîk Kitâbeti, Akşehir Kazası Vergi Kalemi, Merkez Kaza Hayvanât-ı Ehliye Kitâbeti
Ali Rıza Efendi	Akşehir Kazası Nâfia Dâiresi Tarîk Kitâbeti Mutemedliği

⁵² Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, III, (İstanbul: MEB Yayınları, 1993), 122.

Akşehir doğumlu memurlardan bir kısmı da Akşehir Kazası İdare Meclisi haricinde çevre vilayet, kaza, nahiyeye yönetim ve meclislerinde görev yapmışlardır. Bu memurlar ve görevleri de şu şekilde idi:

Tablo 4. Akşehir Kazası Haricinde Çevre Vilayet, Kaza, Nahiyeye Yönetim ve Meclislerinde Görevli Memurlar

Memurun adı	İstihdam edildiği görev
Ahmed Nesim Efendi	Bolvadin Kazası Belediye Kitâbeti, İshaklu Nahiyesi Kitâbeti
Salih Sıdkı Efendi	Cihanbeyli Nahiyesi Kitâbeti, Cihanbeyli Nahiyesi Reji Memuru Muavinliği
Ahmed Şükrü Efendi	İnegöl Kazası Nüfus Vukuat Kitâbeti, Bilecik Kazası Tütün Muhammin (ekspert)liği, Kirmastı Kazası Aşâr Muharrirliği
Hüseyin Hüsnü Efendi (Ali Mukbil Efendi oğlu)	Elmalı Kazası Belediye Kitâbeti, Ilgın Kazası Piyade Tahsilârlığı, Ilgın Kazası Tahsilât Müfettişliği, Ilgın Kazası Tahsilât Memurluğu
İsmail Hakkı Efendi	Konya Vilayeti İnevi Nahiyesi Müdüriyeti, Konya Vilayeti Yahyalı Nahiyesi Müdüriyeti
Ahmed Zemci Efendi	Ilgın Kazası Tahrir-i Nüfus Muharrir-i Evvelliği
Hüseyin Sabri Efendi	Konya Vilayeti Muhasebe Kalemi (mülâzemeten)
Kirkor Pargamyân Efendi	Konya Vilayeti Meclis İdare Kalemi Mübeyyizliği
Mehmed Ali Efendi	Ilgın Kazası Tahsilât İdaresi Müfredât Kitâbeti, Bor Kazası Müfredât Kitâbeti

Yukarıdaki tablolara bakıldığında, Akşehir kazası dışındaki idari yönetim ve meclislerde görev alan memurların birkaç tanesi hariç çoğunun memleketlerine yakın vilayet, kaza ve nahiyelerde görevli oldukları anlaşılmaktadır. Bu memurlar içerisinde Ahmed Nesim Efendi, Ahmed Şükrü Efendi ve Ahmed Zemci Efendi memleketleri Akşehir’de de benzeri görevlerde istihdam edilmişlerdir.

İdari yönetim ve meclislerde görev alan Akşehir doğumlu memurlar içerisinde Mekteb-i İdâdî-i Mülkiye mezunları olan İsmail Hakkı Efendi ve Hüseyin Sabri Efendi ile Darü’l-fünûn mezunu Kirkor Pargamyân Efendi ve her ikisi de medrese mezunu olan Ahmed Hamdi Efendi ve Ahmed Nesim Efendi hariç olmak üzere çoğunun rüşdiye mezunu oldukları anlaşılmaktadır.

3.2. Ziraat Bankası’nda görevli memurlar

İlk olarak 1863’te Tuna Valisi Mithat Paşa öncülüğünde Pirot kasabasında kurulan Memleket Sandığı ile temeli atılan ve 1888’de gerçek bir banka hüviyeti kazanarak zamanla ülke genelinde yaygınlaşan Ziraat Bankası, bir devlet kurumu olarak kabul edilmiş ve burada görev yapanlar da devlet memuru sayılmıştır.⁵³

Akşehir doğumlu memurların önemli bir kısmı Akşehir kazası ve diğer bazı kaza, sancak ve vilayetlerdeki Ziraat Bankası şube ve sandıklarında istihdam edilmişlerdir.

Tablo 5. Ziraat Bankası’nda Görevli Memurlar

Memurun adı	İstihdam edildiği görev
Ahmed Hamdi Efendi (Mustafa Efendi oğlu)	Akşehir Kazası Ziraat Bankası Sandığı Memurluğu
Şirinyan Serkis Efendi	Akşehir Kazası Ziraat Bankası Sandığı (mülâzemeten), Ilgın Kazası Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Kitâbeti Refakati, Ereğli Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Kitâbeti (vekalâten), Ereğli Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Kitâbeti (asaleten)

⁵³ Serap Sunay, “II. Abdülhamid Döneminde Balıkesirli Mülki Görevliler Hakkında Bir İnceleme (Sicill-i Ahval Kayıtlarına Göre 1879-1909)” (yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, 2007), 90-91.

Ahmed Hamdi Efendi (Tüccardan Halil İbrahim Efendi oğlu)	Akşehir Kazası Ziraat Bankası Sandığı (mülâzemeten), Beyşehir Kazası Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Kitâbeti Refakati, Karapınar Kazası Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Kitâbeti, Ilgın Kazası Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Kitâbeti
Hamparyan Artin Efendi	Akşehir Kazası Ziraat Bankası Sandığı (mülâzemeten), Akşehir Kazası Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Kitâbeti Refakati, Karapınar Kazası Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Kitâbeti, Ilgın Kazası Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Kitâbeti
Ahmed Fevzi Efendi	Akşehir Kazası Ziraat Bankası Sandığı Süvari Tahsildarlığı, Bozkır Kazası Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Kitâbeti Refakati, Bozkır Kazası Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Kitâbeti (vekâleten), Bozkır Kazası Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Kitâbeti (asaleten)
Ali Rıza Efendi	Akşehir Kazası Ziraat Bankası Sandığı Tarık ve Maâbir Muâmelâtı, Akşehir Kazası Ziraat Bankası Sandığı Bedelât-ı Nakdiyye Tahakkuk Kitâbeti, Akşehir Kazası Ziraat Bankası Sandığı Memuriyeti Refakati, Konya Vilayeti Ziraat Bankası Şubesi Yevmiye Mukayyidliği, Karaman Kazası Ziraat Bankası Sandığı Memurluğu
Arakel Efendi	Seydişehir Ziraat Bankası Sandığı Memur Refakati
Hüseyin Sabri Efendi	Koçhisar Kazası Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Kâtibi Refakati, Koçhisar Kazası Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Kâtibi (vekâleten), Seydişehir Banka Sandığı Muhasebe Kitâbeti (vekâleten), Kal'a-i Sultaniye Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Kitâbeti
Karabet Efendi	Akşehir Ziraat Bankası Sandığı (mülâzemeten), İzmir Ziraat Bankası Şubesi Muhasebe Baş Kitâbeti Refakati, Aydın Ziraat Bankası Şubesi Memur Muavinliği, Hamidâbâd Ziraat Bankası Şubesi Memur Muavinliği, Biga Ziraat Bankası Şubesi Memur Muavinliği, Çorlu Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Kitâbeti, Karahisar-ı Sahib Ziraat Bankası Şubesi Memur Muavinliği, Konya Ziraat Bankası Şubesi Memur Muavinliği (iki defa), Eskişehir Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Kitâbeti, Ziraat Bankası Müfettiş Muavinliği

Ziraat Bankasında görevli memurların genellikle kısa bir süre başka memuriyetlerde bulunduktan sonra banka memuriyetine getirildikleri dikkat çekmektedir. Ahmed Fevzi Efendi ve Arakel Efendi hariç diğerleri Akşehir kazası dahilindeki çeşitli dairelerde bir müddet çalıştıktan sonra Ziraat Bankasında istihdam edilmişlerdir.

Mülâzemeten göreve başlayan Şirinyan Serkis Efendi, Ahmed Hamdi Efendi, Hamparyan Artin Efendi ve Karabet Efendi'nin daha önceki memuriyetlerinde mülâzemette buldukları halde Ziraat Bankasındaki memuriyetlerine de mülâzemetle başladıkları dikkat çekmektedir. Ziraat Bankasında görev alan memurlardan Ahmet Hamdi Efendi, Hüseyin Sabri Efendi ve Arakel Efendi hariç diğerlerinin rüşdiye mezunu oldukları anlaşılmaktadır.

Ziraat Bankasında görev almış memurlar içerisinde en dikkat çeken şahıs Karabet Efendi'dir. Akşehir kazası ve Aydın vilayeti mahkemelerinde bir müddet çalıştıktan sonra farklı pek çok kaza ve vilayetlerdeki Ziraat Bankası şube ve sandıklarında uzun süre görev yapmış olan Karabet Efendi, 20 Mayıs 1896'dan 15 Mayıs 1910'a kadar Ziraat Bankasının birçok vilayet, sancak ve kazadaki şubelerinde görev almış ve nihayet Ziraat Bankası Müfettiş Muavinliğine kadar yükselmiştir. Ziraat Bankası bünyesindeki görevleri, memuriyet hayatında önemli bir yer teşkil eden Karabet Efendi, daha sonra İstanbul'da Mal Müdürlüğü Muavinliği ve Vilayet Muhasebe Kalemlerinde çeşitli memuriyetlerde de bulunmuştur.

3.3. Mahkemede görevli memurlar

Osmanlı Devleti'nde Tanzimat'tan sonra pek çok müessesede olduğu gibi yargı alanında da köklü değişiklikler gerçekleşmiştir. Bu alanda gerçekleştirilen önemli değişikliklerden birisi de şer'î hususlar dışındaki davalara bakan nizamiye mahkemelerinin kurulması olmuştur. 1870'te neşredilen nizamname ile nizamiye mahkemeleri, bidayet mahkemeleri ve istinaf mahkemeleri olarak iki şubeye ayrılmıştır.⁵⁴ Akşehir doğumlu memurların bazıları da bu mahkemelerde görev yapmışlardır. Aşağıda da görüleceği üzere bunlardan bir kısmı kendi memleketinde, bir kısmı İstanbul'da, bir kısmı Aydın, Konya, Adana vilayetlerinde ve Maraş, İzmir, Denizli, Urfa, Foçateyn, Mardin sancaklarındaki mahkemelerde çeşitli görevlerde bulunmuşlardır. Bu memurların isimleri ve görev yaptıkları mahkemeler şu şekildedir:

Tablo 6. Mahkemede Görevli Memurlar

Memurun adı	İstihdam edildiği görev
Seyyid Mehmed Rüşdü Efendi	Dersaadet 1. Hukuk Mahkemesi (mülâzemeten), İstinaf Mahkemesi cünha kısmı (mülâzemeten), Maraş Sancağı Bidayet Mahkemesi Reis-i Sânilîği, İzmir Sancağı Bidâyet Mahkemesi Reis-i Sânilîği, Denizli Sancağı Bidayet Mahkemesi Ceza İdaresi Riyaseti, Urfa Sancağı Bidâyet Mahkemesi Ceza Dâiresi Riyâseti
Mehmed Haşim Efendi	Cinayet Mahkemesi Aza Mülâzımlığı, İstinaf Mahkemesi Aza Mülâzımlığı, Beyoğlu Bidayet Mahkemesi Mustantık Azalığı, Üsküdar Bidayet Mahkemesi İcra Memuriyeti
Ahmed Rüşdü Efendi	Akşehir Bidayet Mahkemesi Hukuk ve Ceza Dâiresi Kalemi (mülâzemeten), Akşehir Kazası Bidâyet Mahkemesi Azalığı
Mehmed Kamil Efendi	Akşehir Kazası Bidayet Mahkemesi Kalemi (mülâzemeten)
Karabet Efendi	Akşehir Kazası Bidayet Mahkemesi Kalemi (iki defa mülâzemeten), Aydın Vilayeti İstinaf Müddeiumûmîliği Kalemi (mülâzemeten), Foçateyn Kazası Bidayet Mahkemesi 2. Kitâbet Vekaleti
Hamparyan Artin Efendi	Akşehir Kazası Bidayet Mahkemesi Kalemi (mülâzemeten)
Hüseyn Hüsnü Efendi (Mustafa Nuri Efendi oğlu)	Akşehir Kazası Bidayet Mahkemesi Mal Kalemi (mülâzemeten)
Hafız Abdullah Efendi	Mardin Sancağı Bidayet Mahkemesi Azalığı
Kirkor Pargamyan Efendi	Akşehir Kazası Bidayet Mahkemesi Kalemi (mülâzemeten), Konya Vilayeti Mahkemeleri (vekâleten), Adana Vilayeti Merkez Bidayet Mahkemesi Azalığı

Mahkemelerde görev yapan memurların tahsil durumları ile istihdam edildikleri görevler karşılaştırıldığında sadece bir tanesinin hukuk eğitimi aldığı görülmektedir. O da İstanbul 1. Hukuk Mahkemesinde mülâzemetle göreve başlayarak ülkenin çeşitli sancaklarında mahkeme reisliği yapan Seyyid Mehmed Rüşdü Efendi'dir. Memurlardan dört tanesi Dârü'l-muallimîn, Dârü'l-fünûn ve Medrese mezunu olup, bunların da genellikle mahkemelerde mülâzımlık, azalık görevlerinde istihdam edildikleri anlaşılmaktadır. Mahkeme görevlileri içerisinde üç tanesi rüşdiye mezunu olup, bunlar mahkeme kaleminde mülâzemet ve vekaletle görevlendirilmişlerdir. Mahkemede görevli memurlardan bir tanesi de sıbyan mektebi mezunu olan Ahmed Rüşdü Efendi'dir. Akşehir Bidayet Mahkemesi Hukuk ve Ceza Dâiresi Kaleminde mülâzemetle göreve başlayan Ahmed Rüşdü Efendi'nin sıbyan mektebi mezunu bir şahıs olarak Akşehir Kazası Bidâyet Mahkemesi Azalığına getirilmesi dikkat çekicidir. Ayrıca farklı tarihlerde Akşehir Kazası Aşâr ve Ağnâm İdâresi Kâtib-i

⁵⁴ M. Macit Kenanoğlu, "Nizamiye Mahkemeleri", TDV İslam Ansiklopedisi, 33 (İstanbul 2007), s. 186.

Sânîliği, bir defa vekaleten iki defa asaleten olmak üzere Akşehir Kazası Mal Müdürlüğü gibi görevlere de getirilen Ahmed Rüşdü Efendi'nin babasının da daha önceden kendisi gibi Akşehir Bidayet Mahkemesi Azalığı yapmış olması dikkat çekicidir.

3.4. Eğitim kurumlarında görevli memurlar

Akşehirli memurlar içerisinde eğitim kurumlarında görev yapmış olan 4 memur bulunmaktadır. Ancak bunların hepsinin de asli görevlerine ilaveten eğitim kurumlarında görev almış kişiler olduğu anlaşılmaktadır. Bunlardan bir tanesi hariç (Mehmed Kamil Efendi) diğerleri yükseköğrenim görmüş kişilerdir.

Bunlar içerisinde hukuk tahsili yapmış olan Seyyid Mehmed Rüşdü Efendi, mülâzemetle birlikte 8 yıl çeşitli yerlerde mahkeme reislikleri yaptıktan sonra 25 Ekim 1888'den 11 Aralık 1889'e kadar Bursa'da müderrislik yapmıştır.

İstanbul'da Mahmud Paşa Medresesi ve Dâru'l-muallimîn'de öğrenim gördükten sonra 1880 senesi başlarından 1883 senesi Ağustosuna kadar çeşitli mahkemelerde aza mülâzımlığı yapmış olan Mehmed Haşim Efendi, 13 Mart 1885'te kendisine ayrıca 500 kuruş maaş tahsis edilerek Mekteb-i Hukuk Müdür Muavinliği'ne getirilmiştir. Mehmed Haşim Efendi ayrıca Bayezid Camii'nde talebelere Sarf ve Nahiv, Usûl-i Fıkıh, Kudûrî⁵⁵ ve Mültekâ⁵⁶ dersleri vermiş ve Tasavvurât⁵⁷ öğretmiştir.

Akşehir kazası mahkeme, belediye ve meclis idaresinde 10 yıldan fazla memurluk yapan rüşdiye mezunu Mehmed Kamil Efendi'ye, 8 Nisan 1893'te 136 kuruş maaşlı Akşehir Kazası Tahrîrât Kâtipliğine ilaveten 57 ve 50 kuruş maaşlarla Akşehir rüşdiye ve ibtidai mektepleri rik'a muallimlikleri verilmiştir. 27 Ocak 1908'de 300 kuruş maaşla Akşehir Kazası Mal Müdürlüğü Refakatine tayin olunan Mehmed Kamil Efendi'ye, bu görevine ilaveten ayrıca 50 kuruş maaşla Akşehir İbtidai Mektebi Muallimliği de verilmiştir.

Mülkiye mezunu olarak kısa bir süre Aydın Vilayeti Maiyyet Memurluğu yaparak daha sonra Denizli Sancağı Maiyyet Memurluğu görevine getirilen Kirilos Efendi, bu görevine ilaveten 22 Eylül 1900 tarihinden 2 Aralık 1909 tarihine kadar Denizli Mekteb-i İdadisi'nde Hendese, Coğrafya, Usûl-i Defterî,⁵⁸ Fransızca, Cebir, İlm-i Eşya, Fizik, Rumca ve Hesab dersleri muallimliği yapmıştır.

3.5. Telgraf ve posta merkezinde görevli memurlar

1840 yılında Posta Nezareti kurulmuş, kısa sürede çalışma alanını genişleterek önce İstanbul'da daha sonra da taşrada postahaneler açılmıştır. Osmanlı yöneticilerinin ilk olarak Kırım Savaşı vesilesiyle karşılaştığı telgrafın ise 1868'lere gelindiğinde İstanbul ile bazı büyük kentler arasında haberleşme aracı olarak kullanımı mümkün olmuştur. Bu tarihlerde Konya vilayetine bağlı diğer bazı kazalar gibi Akşehir kazasında da telgrafhanenin faaliyette olduğu bilinmektedir. Gerek posta

⁵⁵ İmam Ebu'l-Hüseyn Ahmed el-Kudûrî'nin "Muhtasarü'l-Kudûrî" adıyla bilinen fıkıh kitabı. Bkz., Mefail Hızlı, "Osmanlı Medreselerinde Okutulan Dersler ve Eserler", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/1 (2008): 38.

⁵⁶ İbrahim b. Muhammed Halebî tarafından "Mültekâ'l-Ebhûr" adıyla yazılan fıkıh kitabı. Bkz., Hızlı, a.g.m., s. 38.

⁵⁷ Bir şeyin zihindeki tasarımı ve kavramı; somut ya da soyut varlıklara ait düşünce anlamında mantık ve felsefe terimi olan "tasavvur"un çoğulu. Bkz., Mahmut Kaya, "Tasavvur", TDV İslam Ansiklopedisi, 40 (İstanbul 2011), s. 126.

⁵⁸ 19. yüzyılın ikinci yarısında idadilerde muhasebe eğitimi kapsamında okutulan bir ders. Bkz., Ömer Yazan, "İdadilerde Muhasebe Eğitimi: Hasan Tahsin'in Yeni Usul-i Defterî (1895) Örneği", *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, S. 15 (2018): 67.

ve gerekse telgrafla haberleşme yaygınlaştıktan sonra bu iki kurum birleştirilerek 1872'den itibaren haberleşme hizmetleri Posta-Telgraf İdaresince yürütülmeye başlanmıştır.⁵⁹

Akşehirli memurlar içerisinde iki tanesi kendi memleketinde değil ama başta İstanbul olmak üzere bazı telgraf ve posta merkezlerinde istihdam edilmişlerdir. Bunlardan birisi Dersaadet Postahanesi Tahrirât Kalemî, Dersaadet Postahanesi Umur-ı Tahririye Memuriyeti, Selanik Vilayeti Telgraf ve Posta Merkezi Posta Seyyar Memuriyeti, Dersaadet Postahanesi, Anadolu Ciheti Posta Seyyar Memuriyeti'nde istihdam edilmiş olan Mehmed Ali Efendi'dir. Diğerleri ise Elmalı Kazası Telgrafhanesinde mülâzemeten görev yapmış olan Hüseyin Hüsnü Efendi (Ali Mukbil Efendi oğlu)'dir.

3.6. Askeriyede görevli memurlar

Akşehir doğumlu memurlar içerisinde iki tanesi askeriyede görev yapmıştır. Bunlardan birisi 25 yaşında iken 80 kuruş maaş mukabilinde başçavuşluk görevi ile askerlik mesleğine başlayan Ahmed Efendi'dir. Yaklaşık 8 yıl 8 ay kadar başçavuşluk yapan Ahmed Efendi, daha sonra bu meslekten istifa ederek Akşehir Kazası Tahrirât Kâtipliğine geçmiştir.

Askeriye'de görevli bir diğer memur ise 1886'da mülâzemetle Akşehir Kazası Tahrirât Kaleminde memuriyete başlayıp, birkaç sene nüfus idaresinde çalışarak askerlik mesleğine geçen Mehmed Niyazi Efendi'dir. 27 Ekim 1890'da Seyyar Topçu 7. Alayının 2. Taburu Kâtip Muavini Başçavuşu olarak askerlik mesleğine başlayan Mehmed Niyazi Efendi, yaklaşık 3 yıl sonra Ordu-yı Hümayuna ve kısa bir süre sonra da topçu 8. Alayın 1. Taburunun 3. Bölüğüne cephaneci çavuş olarak görevlendirilmiştir. Yaklaşık 2,5 yıl sonra da redif tezkeresini alarak sivil memuriyete geçmiştir.

3.7. Diğer kurumlarda görevli memurlar

Akşehir doğumlu memurlardan bazıları da farklı dairelerde katiplik vb. görevlerde istihdam edilmişlerdir. Bu memurlar ve görev yaptıkları daireler şu şekildedir:

Tablo 7. Diğer Kurumlarda Görevli Memurlar

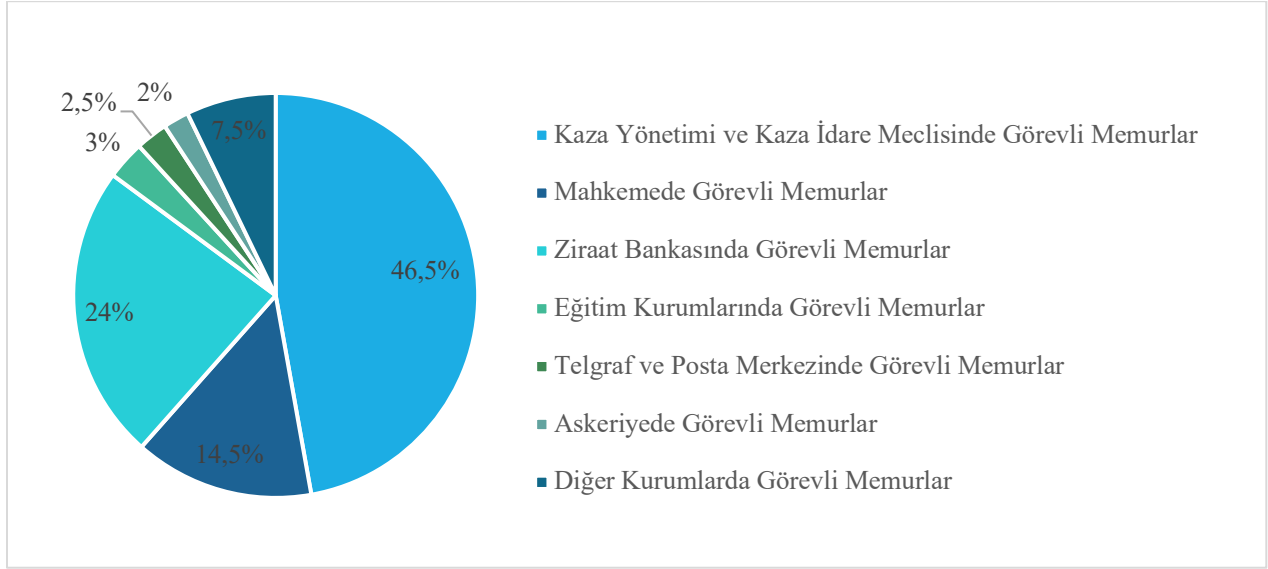
Memurun adı	İstihdam edildiği görev
Mehmed Ali Efendi	Bâb-ı Seraskerî Muhasebe Dâiresi 4. Şubesi Kitâbeti, Emânât-ı Mevrûde Dâiresi Kitâbeti
Kirilos Efendi	Aydın Vilayeti Maiyyet Memurluğu, Denizli Sancağı Maiyyet Memurluğu, Manastır Vilayeti Muhasebe Mümeyyizliği
<u>Karabet Efendi</u>	İstanbul Vilayeti Muhasebe Kalemî Hesap Memurluğu, Muhasebe-i Vilayet Kitâbeti, Beyoğlu Sancağı Merkez Tahsil Memurluğu

Yukarıdaki tespitler doğrultusunda Akşehir doğumlu memurların istihdam edildikleri görev dağılımları aşağıdaki grafikte gösterilmiştir.⁶⁰

⁵⁹ Çadircı, *a.g.e.*, s. 294-298.

⁶⁰ Burada verilen oranlar -her bir memurun farklı alanlarda da görev yaptığı dikkate alınarak- memur sayısı itibarı ile değil, memurların istihdam alanları dikkate alınarak belirlenmiştir.

Grafik 2: Akşehir Doğumlu Memurların Görev Dağılımı

Sicill-i Ahvâl Defterleri'nde kayıtlı 32 Akşehir doğumlu memurların çoğunluğu kendi memleketleri olan Akşehir kazasında görev yapmışlardır. Akşehir dışında görev yapanlar da genellikle buraya yakın yerlerde istihdam edilmişlerdir. 32 memurdan 5 tanesi memleketi Akşehir dışında başka bir yerde görev yapmamış iken, 15 tanesi Akşehir'le birlikte çoğunlukla yakın kazalar olmak üzere ülkenin farklı yerlerinde de görev yapmışlardır. Geri kalan 12 memur ise Akşehir dışında farklı vilayet, sancak veya kazalarda görev yapmışlardır. Yukarıda da ifade edildiği üzere bunların bir kısmı Karahisar-ı Sahib, Konya, Eskişehir, Denizli gibi yakın vilayet ve sancaklar dahilindeki çeşitli memuriyetlerde istihdam edilmiş iken bazıları da İstanbul, Kal'a-i Sultaniye (Çanakkale), Çorlu, Selanik, Manastır, Mersin, Maraş, Urfa, Mardin gibi çok daha uzak yerlerde memuriyette bulunmuşlardır. Uzak yerlerde görev yapan memurların da mutasarrıflık ve kaymakamlık gibi idari görevler, mahkeme katipliği, azalığı, reisliği gibi görevler ile Ziraat Bankası, telgraf ve posta merkezlerindeki çeşitli görevlerde istihdam edilmiş oldukları gözlemlenmektedir.

4. Akşehir Doğumlu Memurların İlk Göreve Başlama Yaşları

25 Eylül 1880 Tarihli "Me'murîn-i Mülkiye Terakkî ve Tekâüd Kararnamesi"ne göre memuriyete başlama yaşı alt sınırı 20 olmakla birlikte, kalemlere mülâzemetle memur olanlar için 16 yaşını tamamlamak yeterli idi.⁶¹ Akşehir doğumlu memurlardan göreve başlama yaşı belirtilenler içerisinde⁶² bir tanesi hariç diğerlerinin bu kaideye uygun bir şekilde istihdam edildikleri anlaşılmaktadır. Göreve başlama yaşları belirtilen 28 memurun göreve başlama yaş aralığı 13 ile 34 yaş arasında değişmektedir. 13 yaşında Akşehir Kazası Tahrîrât Kaleminde mülâzemeten göreve başlayan Salih Sıdkı Efendi, memuriyete en küçük yaşta başlayan memurdur. 34 yaşında Dersaadet 1. Hukuk Mahkemesinde yine mülâzemeten göreve başlayan Seyyid Mehmed Rüşdü Efendi ise memuriyete başlama yaşı en büyük olan memurdur. Sıbyan mektebinden sonra İstanbul'a giderek

⁶¹ Hüseyin Özdemir, "Tanzimat Sonrası Osmanlı Devleti'nde Kamu Personel Yönetimi" (doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, 2001), 117.

⁶² Memurlardan 28 tanesinin göreve başlama yaşı belirtilmiş, 4 tanesinin belirtilmemiştir.

yirmi sene müddetle ulûm-ı âliye ve ‘âliye ve daha sonra Mekteb-i Hukuk-ı Şahanede hukuk ilmi tahsil eden Seyyid Mehmed Rüşdü Efendi aynı zamanda tahsil hayatı en uzun süren memurdur.

Seyyid Mehmed Rüşdü Efendi gibi memuriyete başlama yaşı yüksek (29-34 arası) olan diğer memurların da Darülfünun, Hukuk ve Mülkiye gibi yükseköğretim tahsili almış kişiler olduğu gözlenmektedir.

Aşağıdaki tabloda Akşehir doğumlu memurların ilk göreve başlama yaşları ile ilk görevleri birlikte verilmiştir.

Tablo 8. Akşehir Doğumlu Memurların İlk Göreve Başlama Yaşları ve Tayin Edildikleri İlk Görevleri

S.N	Memurun adı	İlk göreve başlama yaşı	Tayin edildiği görevler
1	Ahmed Efendi	25	Başçavuşluk
2	Seyyid Mehmed Rüşdü Efendi	34	Dersaadet 1. Hukuk Mahkemesi (mülâzemeten)
3	Mehmed Haşim Efendi	29	Cinayet Mahkemesi Aza Mülazımlığı
4	Yovanaki Efendi	30	Katrin Kazası Kaymakamlığı
5	Nazaret Efendi	17	Akşehir Kazası Mal Kalemi (mülâzemeten)
6	Ahmed Şükrü Efendi	26	Akşehir Kazası Tahrîrât Kalemi
7	Ahmed Nesim Efendi	18	İshaklı Nahiyesi Kitâbeti
8	Ahmed Rüşdü Efendi	17	Akşehir Bidayet Mahkemesi Hukuk ve Ceza Dâiresi Kalemi (mülâzemeten)
9	Mehmed Ali Efendi	18	Bâb-ı Seraskerî Muhasebe Dâiresi 4. Şubesi Kitâbeti
10	Mehmed Kamil Efendi	17	Akşehir Kazası Bidayet Mahkemesi Kalemi (mülâzemeten)
11	Ahmed Hamdi Efendi (Mustafa Efendi oğlu)	19	Akşehir Kazası Aşâr ve Ağnâm 2. Kitâbeti
12	Mehmed Niyazi Efendi	18	Akşehir Kazası Tahrîrât Kalemi (mülâzemeten)
13	Kirilos Efendi	30	Aydın Vilayeti Maiyyet Memurluğu
14	Salih Sıdkı Efendi	13	Akşehir Kazası Tahrîrât Kalemi (mülâzemeten)
15	Karabet Efendi	18	Akşehir Kazası Bidayet Mahkemesi Kalemi (mülâzemeten)
16	Şirinyan Serkis Efendi	-	Akşehir Kazası Vergi Kalemi (mülâzemeten)
17	Ahmed Hamdi Efendi (Tüccar H. İbrahim Efendi oğlu)	22	Akşehir Kazası Tahrîrât Kalemi (mülâzemeten)
18	Hüseyin Hüsnü Efendi (Ali Mukbil Efendi oğlu)	22	Elmalı Kazası Telgrafhanesi (mülâzemeten)
19	Manolaki Kostantidi Efendi	25	Yalvaç Kazası Sandık Emaneti
20	Hamparyan Artin Efendi	19	Akşehir Kazası Bidayet Mahkemesi Kalemi (mülâzemeten)
21	İsmail Hakkı Efendi	28	Konya Vilayeti İnevi Nahiyesi Müdüriyeti
22	Ahmed Fevzi Efendi	22	Akşehir Kazası Ziraat Bankası Sandığı Süvari Tahsildarlığı
23	Hüseyin Hüsnü Efendi (Mustafa Nuri Efendi oğlu)	-	Akşehir Kazası Bidayet Mahkemesi (mülâzemeten)
24	Arakel Efendi	32	Seydişehir Ziraat Bankası Sandığı Memur Refakati

25	Ahmed Zemci Efendi	28	İlgın Kazası Tahrir-i Nüfus Muharrir-i Evvelliği
26	Ömer Lütfü Efendi	16	Akşehir Kazası Tahrîrât Kalemî (mülâzemeten)
27	Ali Rıza Efendi	22	Akşehir Kazası Nâfia Dâiresi Tarîk Kitâbeti Mutemedliği
28	Hafız Abdullah Efendi	30	Mardin Sancağı Bidayet Mahkemesi Azalığı
29	Hüseyin Sabri Efendi	-	Konya Vilayeti Muhasebe Kalemî (mülâzemeten)
30	Ebubekir Efendi	21	Akşehir Kazası Tapu Takip Memurluğu
31	Kirkor Pargamyân Efendi	-	Akşehir Kazası Bidayet Mahkemesi Kalemî (mülâzemeten)
32	Mehmed Ali Efendi	20	İlgın Kazası Tahsilât İdaresi Müfredât Kitâbeti

5. Akşehir Doğumlu Memurların Aldıkları Maaşlar

Osmanlı Devleti'nde Tanzimat öncesinde kamu hizmeti gören memurların çoğuna nakdi maaş ödenmezken 1838'den sonra yeni maaş sistemine geçilmek suretiyle devlet memurlarına belirli miktarda nakdi maaş ödenmesi esası getirilmiştir.⁶³ Ancak maaş sisteminin esas gelişimi, 1873 tarihli "Harcırah Kararnamesi"nin memurların maaşa istihkaklarına dair bölümü ve 1880 tarihli "Maaş Kararnamesi" ile gerçekleşmiştir.⁶⁴ 1873 tarihli kararname ile memurların maaş ve harcırahlarının ne yolda verileceği hakkında sarîh hükümler konulmuş,⁶⁵ 1880 Maaş Kararnamesi ile de memurlar genel bir sınıflandırmaya tabi tutularak derecelerine göre maaş tespiti yapılmıştır. İncelenen Sicil-i Ahvâl kayıtlarında da bu kararnameler doğrultusunda uygulamalara rastlanmaktadır.⁶⁶

Yeni maaş sisteminde memurlar, aldıkları eğitimin ardından maaşlı olarak veya maaşsız acemilik hizmeti anlamına gelen ve bugünkü staj karşılığı olan mülâzemetle⁶⁷ göreve başlamaktaydı. Akşehir doğumlu 32 memurdan 16 tanesi ilk görevine mülâzemeten, 16 tanesi de maaşlı olarak başlamıştır. Memurlar içerisinde en düşük maaşla göreve başlayan iki memur bulunmaktadır. Bunlardan birisi 1865 senesi ocak ayı başlarında, 25 yaşında iken 80 kuruş maaşla başçavuşluk görevine başlayan, Akşehir kasabası tüccarlarından Türksalihoğlu Mehmed Ağa'nın oğlu Mehmed Efendi'dir. Diğerisi ise yine aynı miktar maaşla 13 Mayıs 1883'te 18 yaşında iken Bâb-ı Seraskerî Muhasebe Dâiresi 4. Şubesi Kitâbetinde göreve başlayan Akşehirli Çiftçi Hüseyin Ağa'nın oğlu Mehmed Ali Efendi'dir. Memurlar içerisinde en yüksek maaşla göreve başlayan memur ise 5 Aralık 1882'de, 30 yaşında iken 1250 kuruş maaş ile Serfice sancağına bağlı Katrin kazası kaymakamlığına tayin edilen, Rum milletinden Akşehir Kazası İdare Meclisi Azası Yordan Cazopulos Efendi'nin oğlu Yovanaki Efendi'dir. Pek çok yerde kaymakamlık yapan ve en son 26 Aralık 1912'de Mersin sancağı mutasarrıflığına tayin edilen Yovanaki Efendi, bu görevinden dolayı aldığı 4000 kuruş maaş ile aynı zamanda maaş en yüksek olan memur özelliği taşımaktadır.

⁶³ Bilal Eryılmaz, *Tanzimat ve Yönetimde Modernleşme* (İstanbul: İşaret Yayınları, 1992), 161-162.

⁶⁴ Özdemir, *a.g.t.*, s. 153-154.

⁶⁵ Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, C. VII, (Ankara: TTK Yayınevi, 1988), 161.

⁶⁶ Özdemir, *a.g.t.*, s. 155.

⁶⁷ Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, II, (İstanbul: MEB Yayınları, 1993), 611. Terim anlamı itibarıyla medrese mezunlarının müderrislik ve kadılık almak için sıra beklemeleri, bu arada meslekî tecrübe kazanmaları ve belirli kontenjanlardan istifade ile göreve başlamalarını ifade eden mülâzemet, sadece ilmiye sınıfına mahsus bir terim olmayıp, Osmanlı idarî ve askerî teşkilâtında da yine staj anlamında kullanılmıştır. Bkz., Mehmet İpşirli, "Mülâzemet", TDV İslam Ansiklopedisi, 31 (Ankara 2020), s. 536.

Memurların maaşlarının miktarı doğal olarak zamana ve yaptıkları işin niteliğine göre değişmekle birlikte benzeri görevleri yapan memurlar arasında da farklılıklar gözlemlenmektedir. Mesela, 9 Mart 1902’de de Elmalı Kazası Sandık Emanetine görevlendirilen Hüseyin Hüsnü Efendi, 200 kuruş maaş alırken, 28 Temmuz 1898’de Yalvaç Kazası Sandık Emanetine tayin edilen Manolaki Kostantidi Efendi, 360 kuruş maaş almakta idi. Aradaki yaklaşık 3,5 yıllık zaman farkına bakıldığında bile Hüseyin Hüsnü Efendi’nin daha fazla maaş alması muhtemel iken Manolaki Kostantidi Efendi’den çok daha düşük bir maaş alması dikkat çekicidir. Her iki memurun tahsil durumları da mukayese edildiğinde aralarında fark olmadığı anlaşılmaktadır. Nitekim her ikisi de rüşdiye mezunu olup, Hüseyin Hüsnü Efendi Türkçe ve Fransızca okuyup yazabilmekte; Manolaki Kostantidi Efendi de Türkçe okuyup yazabilmekte ve Rumcaya aşina idi.

Memurların maaşları genel olarak zaman içerisinde az ya da çok artış göstermekle birlikte bazı memurların görev değişikliği sonucu maaşlarında çok ciddi miktarda düşüş yaşandığı da gözlemlenmektedir. Mesela 4 Ağustos 1886’da ve 26 Temmuz 1887’de 500 kuruş ücretle Akşehir ve Kirmastı kazaları Aşar Muharrirliğinde, 13 Ağustos 1889’da 1300 kuruş ücretle Bilecik Kazası Tütün Muhamminliğinde (eksper) görevlendirilmiş olan Ahmed Şükrü Efendi, 26 Mayıs 1892’de 125 kuruş maaş ile İnegöl Kazası Nüfus Vukuat Kitâbetine tayin edilmiştir.

Görev değişikliği dolayısı ile maaşı düşen bir diğer memur da Ahmed Zemci Efendi’dir. 22 Temmuz 1904’te 300 kuruş maaş ile Ilgın Kazası Tahrir-i Nüfus Muharrir-i Evvelliğine tayin edilen Ahmed Zemci Efendi, 7 Haziran 1908’de 200 kuruş maaş ile Akşehir Kazası Tahsil-i Müfredât Kitâbetine tayin edilmiştir.

Bazı memurlar da mevcut görevinde yeterli olmadığı gerekçesi ile görevi değiştirilerek daha düşük maaşlı görevlere atanmıştır. Mesela Mehmed Haşim Efendi, 5 Haziran 1886’da 2500 kuruş maaş ile Beyoğlu Bidayet Mahkemesi Mustantık Azalığına getirilmiştir. Ancak yapılan teftiş neticesinde mustantıklık görevinde yeterli olamadığı anlaşılarak 18 Aralık 1888’de 2000 kuruş maaş ve becayış sureti ile Üsküdar Bidayet Mahkemesi İcra Memuriyetine nakledilmiştir.

Memurlar içerisinde “mazuliyet maaşı”⁶⁸ alan bir tane memur tespit edilmiştir. O da 9 Ağustos 1900’da 562 kuruş, 22 Mart 1913 tarihinden itibaren de 2000 kuruş mazuliyet maaşı tahsis edilmiş olan Yovanaki Efendi’dir.

Akşehir doğumlu memurlar içerisinde, 1881’de ilan edilen “Me’mûrîn-i Mülkiye Terakkî ve Tekâüd Kararnâmesi” gereğince tekaüd, yani emekli maaşı alan herhangi bir memura rastlanmamıştır.

Akşehir doğumlu memurların çoğu, 1880 Maaş Kararnamesi’ne göre 500 ile 4000 kuruş arasında maaş alan taşra memuru⁶⁹ statüsünde idi. 1890’ların ortalarında bir memurun ailesini geçindirebilmek için asgari 1.000 kuruşa ihtiyaç duyduğu dikkate alındığında⁷⁰, Akşehir doğumlu memurların birkaç tanesi hariç pek çoğunun bu tarihlerde ailesini geçindirecek yeterlilikte bir maaş alamadıkları anlaşılmaktadır.

⁶⁸ Mazuliyet maaşı, 1891’de çıkarılan “Memûrîn-i Mülkiye Ma’zûlîn Maaşlarına Dâir Kararnâme” ile, beş yıl geriye gidilerek, görev yaptığı memuriyeti lağvedilmiş veya görülen lüzum üzerine devlet tarafından görevine son verilmiş olan, sağlığa kavuşabilmesi mümkün olmayacak derecede hasta olan ve görev yerini değiştirme talebi kabul edilmeyerek memuriyetten ayrılmaya mecbur kalan memurlara verilen maaş idi. Bkz., Özdemir, *a.g.t.*, s. 214.

⁶⁹ Özdemir, *a.g.t.*, s. 157.

⁷⁰ Sunay, *a.g.t.*, s. 110.

Tablo 9. Akşehir Doğumlu Memurların İlk Göreve Başlama Tarihleri ve Aldıkları Maaşlar

Sıra no	Memurun adı	İlk göreve başlama şekli	İlk göreve başlama tarihi	Aldığı en düşük maaş (kuruş) ve tarihi		Aldığı en yüksek maaş (kuruş) ve tarihi	
				Kuruş	Tarih	Kuruş	Tarih
1	Ahmed Efendi	Maaşlı	Ocak 1865	80	Ocak 1865	130	29 Ağustos 1873
2	Seyyid Mehmed Rüşdü Efendi	Mülâzemet	H. 1298 (1880-1881)	1400	10 Ocak 1883	1400	24 Şubat 1894
3	Mehmed Haşim Efendi	Maaşlı	1880 senesi başı	200	1880 senesi başı	2500	5 Haziran 1886
4	Yovanaki Efendi	Maaşlı	5 Aralık 1882	1250	5 Aralık 1882	4000	26 Aralık 1912
5	Nazaret Efendi	Mülâzemet	Şubat/Mart 1875	360	27 Ağustos 1885	400	2 Şubat 1910
6	Ahmed Şükrü Efendi	Mülâzemet	24 Temmuz 1885	125	26 Mayıs 1892	1300	13 Ağustos 1889
7	Ahmed Nesim Efendi	Maaşlı	6 Ekim 1878	200	14 Mart 1880	720	-
8	Ahmed Rüşdü Efendi	Mülâzemet	1878 senesi sonlarında	240	1883 senesi Ekim	800	5 Eylül 1889
9	Mehmed Ali Efendi	Maaşlı	13 Mayıs 1883	80	13 Mayıs 1883	700	15 Ekim 1902
10	Mehmed Kamil Efendi	Mülâzemet	21 Kasım 1882	200	31 Ağustos 1888	300	27 Ocak 1908
11	Ahmed Hamdi Efendi (Mustafa Ef. oğlu)	Maaşlı	28 Eylül 1885	240	28 Eylül 1885	600	23 Ağustos 1887
12	Mehmed Niyazi Efendi	Mülâzemet	5 Ekim 1886	121	15 Ağustos 1897	-	-
13	Kirilos Efendi	Maaşlı	24 Ocak 1900	500	24 Ocak 1900	2000	2 Aralık 1909
14	Salih Sıdkı Efendi	Mülâzemet	1883 senesi sonlarında	135	1 Temmuz 1890	150	1889 senesi Haziran
15	Karabet Efendi	Mülâzemet	13 Kasım 1888	200	13 Ekim 1889	1000	14 Eylül 1911
16	Şirinyan Serkis Efendi	Mülâzemet	-	200	24 Ocak 1906	500	14 Temmuz 1908
17	Ahmed Hamdi Efendi (H. İbrahim Ef. oğlu)	Mülâzemet	28 Mart 1894	250	15 Nisan 1902	500	9 Temmuz 1908
18	Hüseyin Hüsnü Efendi (Ali Mukbil Ef. oğlu)	Mülâzemet	13 Mart 1894	180	1899 senesi Mart başları	200	9 Mart 1902
19	Manolaki Kostantidi Efendi	Maaşlı	28 Temmuz 1898	300	18 Ekim 1903	360	28 Temmuz 1898
20	Hamparyan Artin Efendi	Mülâzemet	13 Ekim 1893	250	12 Mayıs 1898	400	1 Mart 1902
21	İsmail Hakkı Efendi	Maaşlı	29 Temmuz 1902	320	29 Temmuz 1902	-	-
22	Ahmed Fevzi Efendi	Maaşlı	13 Eylül 1896	250	13 Eylül 1896	500	7 Mayıs 1904

23	Hüseyin Hüsnü Efendi (Mustafa Nuri Ef. oğlu)	Mülâzemet	-	200	23 Aralık 1903	400	12 Mart 1907
24	Arakel Efendi	Maaşlı	20 Aralık 1908	250	20 Aralık 1908	-	-
25	Ahmed Zemci Efendi	Maaşlı	22 Temmuz 1904	200	7 Haziran 1908	300	22 Temmuz 1904
26	Ömer Lütfü Efendi	Mülâzemet	13 Mayıs 1894	136	5 Eylül 1904	400	14 Ağustos 1909
27	Ali Rıza Efendi	Maaşlı	1 Mart 1903	200	7 Temmuz 1908	600	21 Kasım 1913
28	Hafız Abdullah Efendi	Maaşlı	5 Kasım 1913	1000	5 Kasım 1913	-	-
29	Hüseyin Sabri Efendi	Mülâzemet	-	125	14 Mart 1907	500	14 Temmuz 1910
30	Ebubekir Efendi	Maaşlı	14 Kasım 1906	200	4 Haziran 1908	-	-
31	Kirkor Pargamyian Efendi	Mülâzemet	-	300	19 Aralık 1909	1000	4 Mayıs 1913
32	Mehmed Ali Efendi	Maaşlı	7 Haziran 1908	200	7 Haziran 1908	-	-

6. Akşehir Doğumlu Memurların Aldıkları Ödül ve Cezalar

Akşehir doğumlu memurlar içerisinde görevlerindeki başarıları dolayısı ile rütbe⁷¹ veya nişan⁷² takdim edilmek suretiyle ödüllendirilenler ve çeşitli sebeplerden dolayı görevden alınarak cezalandırılanlar da olmuştur. Akşehir doğumlu 32 memurdan 3 tanesi çeşitli rütbe ve nişanlarla taltif edilmişlerdir. Bu memurların isimleri, taltif edilme sebepleri ve aldıkları ödüller aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 10. Akşehir Doğumlu Memurların Aldıkları Ödüller

Memurun adı	Ödüllendirilme sebebi	Aldığı ödül
Mehmed Haşim Efendi	700-800 gönüllü asker ile harbe iştirak etmesi	5. Rütbeden Mecidi ve 4. Rütbeden Osmanî nişanları
Yovanaki Efendi	Tam bir sadâkât ve istikâmet ile faydalı hizmetlerde bulunmuş olması, bilhassa vergi tahsili ile inzibat hususundaki takdiri şayan gayretleri	3. Rütbeden Mecidiye Nişanı
Mehmed Kamil Efendi	Memuriyeti süresince takdir ve tasdik edilen faydalı hizmetleri	4. Rütbe ve ayrıca 4. Rütbeden Mecidiye Nişanı (iki defa)

Akşehir doğumlu 32 memurdan 4 tanesi de çeşitli sebeplerden dolayı görevden alınmıştır. Bunlardan bazıları görevden alınmakla kalmamış aynı zamanda çeşitli cezalara da çarptırılmıştır. Bu memurların isimleri, görevden alınma sebepleri ve süreleri ile aldıkları cezalar aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

⁷¹ Rütbe, devlet memurları ile halktan bazı kimselere verilen paye ve ünvanlar için kullanılan bir tabir olup, derece anlamına gelmektedir. Bkz., Pakalın, *a.g.e.*, III, s. 68.

⁷² Nişan, devlet adına gösterilen üstün başarı ve yararlılıklardan dolayı hak eden kişileri onurlandırmak amacıyla verilen ve göğse takılan alametin adıdır. Bkz., *Nadir Osmanlı Sikke, Nişan ve Madalyaları*, haz., Betül Özden (İstanbul: Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 1999). 57.

Tablo 11. Akşehir Doğumlu Memurların Görevden Alınma Sebepleri ve Süreleri ile Aldıkları Cezalar

Memurun adı	Azil sebebi	Azledildiği görev	Azil süresi	Aldığı ceza
Seyyid Mehmed Rüşdü Efendi	Görevini suiistimal etmesi	Denizli Sancağı Bidayet Mahkemesi Ceza İdaresi Riyaseti	1 yıl	-
Yovanaki Efendi	Kaza halkının bir kısmına temayül etmesinden dolayı halk arasında ortaya çıkan ihtilaf ve bu sebepten idari görevinde başarısız görülmesi	Yunda Kazası Kaymakamlığı	1 yıl 7 ay	-
Yovanaki Efendi (2. defa)	Tahsilat hakkında yapılan tebligatın gereğini yerine getirmediği ve bazı kimseleri teşvik ile hükümet dairesine gelerek bir takım gerçek dışı ifadelerde bulunmalarına sebebiyet vermesi	Zeytun Kazası Kaymakamlığı	7 yıl 5 ay	-
Yovanaki Efendi (3. defa)	-	Karamürsel Kazası Kaymakamlığı	3 yıl 1 ay	-
Yovanaki Efendi (4. defa)	-	Mersin Sancağı Mutasarrıflığı	-	-
Ahmed Hamdi Efendi (Mustafa Efendi oğlu)	6580 kıyye (yaklaşık 8.5 kg) zahireyi zimmetine geçirmesi	Akşehir Kazası Tehvîn-i İhtiyâc-ı Zehâir Anbar Memurluğu	2 yıl 4 ay	3 ay hapis ve zimmetine geçirdiği zahirenin aynen tahsili
Ahmed Hamdi Efendi (Mustafa Efendi oğlu) (2. defa)	Yapılan teftiş esnasında kasa mevcudu 4900 kuruşun noksan çıkması Kasa defterinde 2500 kuruş gümüş sütunundan bi't-tenzil (?) altın sütununa ilave etmesi Muhtardan adi ilmühaber mukabilinde 48 kuruş tahsil etmesi	Akşehir Ziraat Bankası Sandığı Memurluğu	4 ay	-
Ahmed Hamdi Efendi (Mustafa Efendi oğlu) (3. defa)	Zimmetine para geçirdiği için hapis cezasına mahkum olmasına rağmen bankaya intisabında bu hususu gizlemesi Banka memuriyetinde iyi hizmet edememesi	Akşehir Ziraat Bankası Sandığı Memurluğu	-	-
Hüseyin Sabri Efendi	Kasadan 22.000 kûsur kuruş çalarak firar etmesi ve 25.310 kuruş 15 parayı zimmetine geçirmesi	Kal'a-i Sultaniye Ziraatbank Sandığı Muhasebe Kitâbeti	2 yıl	1 sene müddetle hapsine ve 2 sene memuriyetten uzaklaştırılması ve zimmetine geçirdiği meblağın faizi ile beraber kendisi ile kefillerinden tahsili

Yukarıdaki tablolara bakıldığında en dikkat çeken isim Zeytun kaymakamlığı görevinde iken sadakati ve faydalı hizmetleri dolayısı ile 3. rütbeden Mecidiye Nişanı ile ödüllendirilen ve çeşitli sebeplerle dört defa görevden alınan Yovanaki Efendi'dir. İkinci azlinden sonra Yovanaki Efendi'ye Dahiliye Nezareti tarafından soruşturma başlatılmış ancak hakkında isnat edilen suçlar resmi olarak ispatlanamadığından ve kendisinin ehliyetli bir kişi olması dolayısı ile tekrar istihdam edilmesine mani bir durum olmadığı görülmüştür. Bütün bu olumsuzluklara rağmen Yovanaki Efendi, Mersin sancağı mutasarrıflığına kadar yükselmiştir. Zaman zaman maaşında indirim yapılan Yovanaki Efendi'ye açıkta bulunduğu dönemlerde uzun süre mazuliyet maaşı da tahsis edilmiştir.

Yovanaki Efendi gibi, birkaç kez azledilerek bir müddet sonra tekrar göreve getirilen bir diğer memur Ahmed Hamdi Efendi'dir. Ambar memurluğu görevi esnasında bir miktar zahireyi zimmetine geçirdiği için azledilen ve 3 ay hapsine hükmedilen Ahmed Hamdi Efendi, tekrar göreve getirildikten bir müddet sonra zimmetine para geçirdiği ve bir muhtardan adi ilmühaber mukabilinde 48 kuruş tahsil ettiği için ikinci kez azledilmiştir. İşlediği bütün bu suçların -sarahat kazanmasına rağmen- Ahmed Hamdi Efendi'nin görevden alınması için yeterli bir sebep teşkil etmemesi son derece dikkat çekicidir. Son olarak Akşehir Ziraat Bankası Sandığı Memurluğuna tayin edilen Ahmed Hamdi Efendi, bu yeni görevine atanmadan önce işlediği suçlar ve aldığı cezaları gizlemesi dolayısı ile üçüncü kez azledilerek memuriyet hayatına son verilmiştir.

Azledilerek bir müddet sonra tekrar göreve getirilen bir diğer memur da Seyyid Mehmed Rüşdü Efendi'dir. Azlini ve muhakeme edilmesini gerektiren hususlardan bazıları hakkında yeterli ihbârât bulunmamasından dolayı muhakemesinin men'ine karar verilen Mehmed Rüşdü Efendi, bir senelik mazuliyetten sonra tekrar memuriyete getirilmiştir.

İşledikleri suçlardan dolayı azledilen bu memurların tekrar göreve getirilmeleri Osmanlı Devleti'nde kalifiye memur sıkıntısının bir neticesi olarak değerlendirilebilir. Yukarıda bahsi geçen memurların tahsil seviyelerinin yüksek olması ve görevlerinde tecrübe kesp etmiş kimseler olması da bu durumu teyit etmektedir.

Sonuç

Sicill-i Ahvâl Defterleri içerisinde Akşehir doğumlu 32 memur tespit edilmiştir. Bunlardan 23 tanesi Müslüman, 9 tanesi gayrimüslimdir. Gayrimüslimlerden 6 tanesi Ermeni, 3 tanesi de Rum'dur. Baba meslekleri belirtilenler arasında babası tüccar ve çiftçi olan birkaç memur haricinde diğerleri memur çocuklarıdır.

Akşehir doğumlu memurlar içerisinde rüşdiye muzunu olarak göreve başlayanlar %46'lık bir oranla çoğunluğu oluşturmaktadır. Yüksek öğrenim görmüş olan memurlar ise %36'lık bir oranla ikinci sırayı almaktadır. Memurların çoğu Akşehir'deki sıbyan ve rüşdiye mekteplerinde öğrenim görmüşlerdir. Bunların bir kısmı daha sonra Konya ve İstanbul'daki bazı yüksek okullarda öğrenimlerini sürdürmüşlerdir. Gayrimüslim memurlar, Akşehir ve civarındaki bazı kaza ve vilayetlerde kendilerine ait mekteplerde öğrenim görmüşlerdir. Ayrıca Rum memurlar içerisinde bazıları İstanbul, İzmir ve Atina'daki Rum mekteplerinde öğrenim görmüşlerdir.

Akşehir doğumlu memurlar içerisinde lisan bilgisi verilen 26 memurdan 2 tanesi hariç, diğerleri Türkçe okur ve/veya yazar durumdadır. Müslüman memurlar içerisinde Türkçe ile birlikte Arapça konuşabilen ve yazabilen 1 memur varken; memurlardan 5 tanesi Arapça ve Farsçaya ancak aşına derecesinde vâkıftır. Müslüman memurlar içerisinde Batı dillerinden herhangi birisini bilen ancak

2 memura rastlanmıştır. Gayrimüslimlerin tamamı Türkçe yazar, okur veya konuşur durumda olup aynı zamanda bazıları kendi ana dilleri ile birlikte bazı Batı dillerini de okur, konuşur ve yazar durumdadırlar. Hem Müslüman hem de gayrimüslim memurlar içerisinde Türkçe haricinde bir veya birden fazla dil bilenlerin yükseköğretim veren okullardan mezun oldukları net olarak anlaşılmaktadır.

Akşehir doğumlu memurların %46,5'i Akşehir kazası ve bazı civar kazaların yönetim ve idare meclislerinde, %24'ü Akşehir kazası ve diğer bazı kaza, sancak ve vilayetlerdeki Ziraat Bankası şube ve sandıklarında, %14,5'i Akşehir Kazası Bidayet Mahkemesi başta olmak üzere pek çok vilayet ve sancaklardaki mahkemelerde çeşitli görevlerde bulunmuşlardır. Ayrıca memurların %3'ü eğitim kurumlarında, %2,5'i telgraf ve posta merkezlerinde, %2'si çavuşluk ve başçavuşluk görevleri ile askeriyede ve %7,5'i de diğer kurumlarda istihdam edilmişlerdir.

Akşehir doğumlu memurların göreve başlama yaş aralığı 13 ile 34 yaş arasında değişmekte olup memuriyete başlama yaşı yüksek olanların genellikle yükseköğrenim tahsili görmüş kişiler olduğu anlaşılmaktadır.

Akşehir doğumlu 32 memurdan yarısı ilk görevine mülâzemeten, diğer yarısı da maaşlı olarak başlamıştır. Memurların aldığı en düşük maaş 80 kuruş iken en yüksek maaş 4000 kuruştur. Memurların maaşlarının miktarı doğal olarak zamana ve yaptıkları işin niteliğine göre değişmekle birlikte benzeri görevleri yapan memurlar arasında da farklılıklar tespit edilmiştir. Dönemin ekonomik şartları dikkate alındığında memurların birkaç tanesi hariç çoğunun ilgili dönemde ailesini geçindirecek yeterlilikte bir maaş alamadıkları anlaşılmaktadır.

Akşehir doğumlu 32 memurdan 3 tanesi çeşitli rütbe ve nişanlarla taltif edilirken 4 tanesi de çeşitli sebeplerden dolayı görevden alınmıştır. Bunlardan bazıları görevden alınmakla kalmamış aynı zamanda çeşitli cezalara da çarptırılmıştır. Genel olarak görevini suiistimal etmek, görevinde başarısız olmak, zimmetine para geçirmek gibi suçlardan dolayı azledilen bu memurların tekrar göreve getirilmeleri Osmanlı Devleti'nde kalifiye memur sıkıntısının bir neticesi olarak değerlendirilebilir.

Sonuç olarak Akşehir doğumlu memurların genel anlamda Osmanlı bürokrasisindeki konumuna bakıldığında, çoğunlukla Akşehir ve civarındaki kaza idare ve yönetim meclislerinde görev yapan memur profili sergilenmekle birlikte içlerinden bazılarının idari, hukuki, bankacılık ve maliye alanlarında ön plana çıktığı görülmektedir. Genellikle ilk öğrenimlerini Akşehir'de tamamladıktan sonra İstanbul'daki orta ve yükseköğretim kurumlarında öğrenim gören, daha sonra memuriyette kazandıkları deneyim ve tecrübeleri ile bürokraside yükselerek ülkenin farklı coğrafyalarında görev alan memurlar içerisinde birkaç isim dikkat çekmektedir. Bunlar mülki-idari yönetim alanında, uzun süre birçok kazada kaymakamlık yaparak mutasarrıflık görevine kadar yükselen Yovanaki Efendi; hukuk alanında Maraş, İzmit, Denizli, Urfa sancakları bidayet mahkemelerinde mahkeme reisliği yapan Seyyid Mehmed Rüşdü Efendi ve İstanbul'daki büyük mahkemelerde azalık görevlerinde bulunan Mehmed Haşim Efendi'dir. Dikkat çeken bir diğer isim de memleketi Akşehir'le birlikte İzmir, Aydın, Hamidabad, Biga, Çorlu, Karahisar-ı Sahib, Konya, Eskişehir gibi pek çok vilayet ve sancaktaki Ziraat Bankası şubelerinde memurluk yaparak en son Ziraat Bankası Müfettiş Muavinliği ile İstanbul'da Mal Müdürlüğü ve Vilayet-i Muhasebeye görevlendirilen Karabet Efendi'dir.

Kaynakça

1. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Dahiliye Nezareti Sicill-i Ahvâl İdâre-i Umûmiyesi Defterleri (DH.SAİDd.): 7/989; 10/13; 15/139; 18/41; 45/3; 54/421; 55/(445-446); 60/23; 89/417; 95/193; 100/77; 101/(265-266); 104/404; 106/407; 108/275; 108/431; 110/467; 117/75; 130/11; 132/213; 134/41; 147/343; 152/247; 154/317; 157/35; 158/157; 161/259; 162/9; 166/217; 172/341; 177/259; 183/98; 193/447; 200/3.

Dahiliye Nezareti Sicill-i Ahvâl İdâresi Memurîn Sicil Zarfları Belgeleri (DH.SAİD.MEM.): 5/8.

2. Araştırma Eserler

Akdere, Osman. *Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne Konya*. Konya: Eğitim Yayınevi, 2016.

Aksu, Ayşe. "Skolastik Eğitimden Helenizme Geçişte Bir Azınlık Okulu: İzmir Evangelike Rum Mektebi". *Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları* S. 30 (2016): 971-999.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi. İstanbul: Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları, 2017.

Çadırcı, Musa. *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*. Ankara: TTK Yayınevi, 1997.

Çavdar, Necati. "Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Osmanlı Devleti'nin Son Döneminde Muşlu Memurlar (1879-1909)". *Tarih ve Kültür Bağlamında Muş Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2019. 251-281.

Çetin, Atilla. "Sicill-i Ahvâl Defterleri ve Dosyaları Hakkında Bir Araştırma". *Vakıflar Dergisi* S. 29 (2005): 87-104.

Devellioğlu, Ferit. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları, 1992.

Eryılmaz, Bilal. *Tanzimat ve Yönetimde Modernleşme*. İstanbul: İşaret Yayınları, 1992.

Findley, Carter V. *Osmanlı Devletinde Bürokratik Reform Bâbüâlî (1789-1922)*. İstanbul: İz Yayıncılık, 1994

Hızlı, Mefail. "Osmanlı Medreselerinde Okutulan Dersler ve Eserler". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/1 (2008): 25-46.

İpşirli, Mehmet. "Mülâzemet", TDV İslam Ansiklopedisi, 31 (Ankara 2020), ss. 536-537.

Karal, Enver Ziya. *Osmanlı Tarihi*, C. VII, Ankara: TTK Yayınevi, 1988.

Kaya, Mahmut. "Tasavvur", TDV İslam Ansiklopedisi, 40 (İstanbul 2011), ss. 126-127.

Kenanoğlu, M. Macit. "Nizamiye Mahkemeleri", TDV İslam Ansiklopedisi, 33 (İstanbul 2007), ss. 185-188.

Köprülü, Orhan F. "Efendi", TDV İslam Ansiklopedisi, 10 (İstanbul 1994), ss. 455-456.

- Muşmal, Hüseyin ve Elif Gündoğdu. “Nüfus ve Temettuat Defterlerine Göre XIX. Yüzyılın Ortalarında Akşehir Kazası Bermende Köyü’nde Yaşayan Rumların Sosyal, Ekonomik ve Demografik Özellikleri”. *History Studies* 13/1 (2021): 139-164.
- Nadir Osmanlı Sikke, Nişan ve Madalyaları. Haz., Betül Özden. İstanbul: Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 1999.
- Ortaylı, İlber. *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahallî İdareleri (1840-1880)*. Ankara: TTK Yayınevi, 2000.
- Özdemir, Hüseyin. “Tanzimat Sonrası Osmanlı Devleti’nde Kamu Personel Yönetimi”. Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, 2001.
- Özkan, Selim Hilmi. *Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Osmanlı Bürokrasisinde Alâiyeli Memurlar (1879-1909)*. Alanya: Alanya Ticaret Odası Yayınları, 2014.
- Pakalın, Mehmet Zeki. *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, II-III, İstanbul: MEB Yayınları, 1993.
- Sarıyıldız, Gülden. “Sicill-i Ahvâl Defterleri”, TDV İslam Ansiklopedisi, 37 (İstanbul 2009), ss. 134-136.
- Sunay, Serap. “II. Abdülhamid Döneminde Balıkesirli Mülki Görevliler Hakkında Bir İnceleme (Sicill-i Ahval Kayıtlarına Göre 1879-1909)”. Yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, 2007.
- Uzunçarşılı, İ. Hakkı. *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilâtı*. Ankara: TTK Yayınları, 1988.
- Yazan, Ömer. “İdadilerde Muhasebe Eğitimi: Hasan Tahsin’in Yeni Usul-i Defterî (1895) Örneği”. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, S. 15 (2018): ss. 67-97.